

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 08794

GEZAMLTE LIDER

Mendl Neugroschel

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

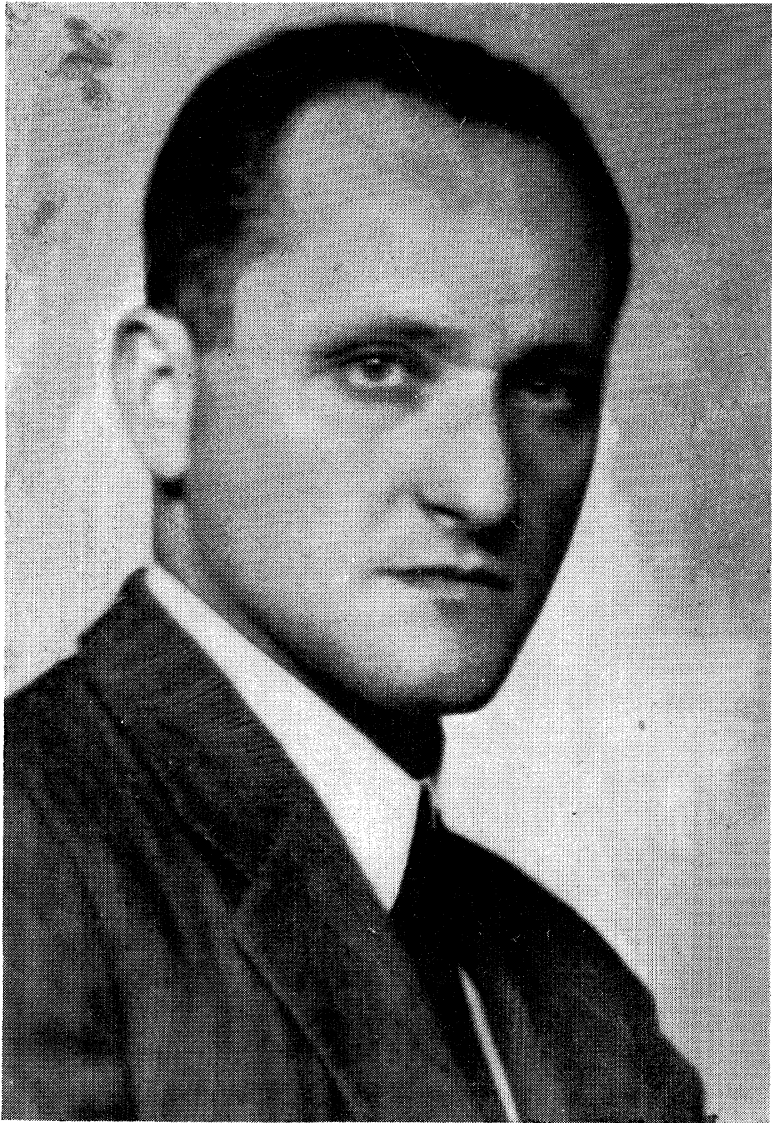
The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

געזאכולטע לידער

דאָס בוך געזאַמלטע לידער ווערט אַרויסגעגעבן פון
דער אלמנה גאַסי נייגרעשל אין אַנדענק פון איר
מאַן מענדל, ע"ה. עס איז אַ בוך וואָס דאַרף
פאַראינטערעסירן יעדן בעסערן יידישן פּאַעזיע-
לייענער.

מענדל נייגרעשל

געזאַמלטע לידער

ניו-יאָרק, נ. י.

תשכ"ח

1968

GEZAMLTE LIDER
(*Collected Poems*)

By
MENDL NEUGROSHEL

Copyright 1968 by
GUSTY NEUGROSHEL
565 West 139th Street
New York, N. Y. 1968

געדרוקט ביי די ברידער שולזינגער

Printed in the U.S.A. by
SHULSINGER BROS., INC.
NEW YORK, N. Y.

א י נ ה א ל ט

מענדל נייגרעשל, ע"ה
אַריינפיר-עסיי ש. ד. זינגער 7

I

ה י י ב

17 ס'איז אמת, מאַמע.....
19 אבות
20 מיך האָט ניט יעקב געפירט ביי דער האַנט.....
21 אינטערוויו וועגן שטעטל.....
23 יידישער פּרילינג
24 אַ יידישער פּויער
25 מיין שטעטל סאַנדז.....
26 טרייסט
27 תּמוז
28 תּפילה פאַר דער יידישער שפּראַך.....
29 פּאַלק
30 מיטאַס
31 געטער זיינען שוין טויט.....
32 אַ, פיר מיך אַרויס.....
32 ברויט
33 פעלקער
34 כ'וויל איצטער פּראַסט זיין.....
36 עלעגיע אויף אַ שטיין.....
39 קרעדאַ
40 דער סאַד
41 ביימער
42 דער שלאָף פון אדמען.....
43 זיין ווי אַ בוים.....
44 דער קראַנקער
45 ביינאַכט
45 ליד פאַרן אַנקום פון אַוונט.....
46 אַ ליד פאַר מיין שוועסטער סאַליע.....
47 דאַס איז דער אַוונט.....
48 איך
50 אין אַ שווער-דערגרייכטער שעה.....
52 ווערטער
54 דער הייליקער פּראַנציקוס פון אַסיסי.....
55 די מעשה וועגן אַ פיש וואָס האָט געדאַוונט צו גאַט.....
56 די פּאַסאַליע
57 ס'געלעכטער פון פייגל איז טויט.....
58 צוויי טונקעלע פּערד
59 חומש

II

א מ ע ר י ק ע

63 אויף נאַרפּאָלק סטריט, אויף הענרי סטריט.

64 איך בין דאָ צווישן אייך דער קלענסטער.

64 דאָס איז דער האַרבסט.

65 דערציילט מיר ניט פון קיום און פון האַפט.

67 אין גרויען הויף פון יידישן וואָרט.

69 די באַלאַדע פון מאַנהעטן.

70 נאָכט און נעפל אויפן האַדסאָן.

71 אין האַרטן ברען פון לעבן.

72 עלעגיע אויפן האַדסאָן.

74 דער פּאָעט און דער פּרילינג.

76 איינזאַמקייט

77 טויבנשטיל

78 איז וואו פאַראַנען נאָך אייראָפע?

79 דאָס איז דער סוד, דאָס איז דאָס גליק.

80 אויף אַבאָ שטאַלצענבערגס לוייה.

82 פיר לידער

84 ווער שפילט זיך מיטן וואָרט?

III

ח ו ר ב ן

89 די האַק

90 שלאָף

91 מילך

94 האַרבסט

95 ביינאָכט

96 דאָס ליד פון לעצטקייט.

97 ווען איך וועל קומען אַהיים.

99 פאַרן שייטערהויפן פון פערטן חורבן.

100 אויפן אָפּעל

101 און אפשר זאָל מען פאַרגעסן.

102 אין אורוואַיטן קאַנסולאַט.

104 די פּאַווע

105 שבתים געזאַנג וועגן סאַנדז און פּאַדהאַלע (פּאַעמע).

117 וואָס וועט בלייבן נאָך מיר? זײַל
מענדל נייגרעשל, זײַל

119 אינטימער פען-פּראָפּיל. מלך ראָוויטש

מענדל נייגרעשל, ע"ה

פון ש. ד. זינגער

— „ס'איז אמת, מאמע, כ'האָב געלעבט מיט לידער
ווי מ'לעבט מיט שטילע ביימער אין וואַלד ;
דער מינדסטער קלאַנג פון זייער דינסטן ציטער
האָט טויזנט זונען אין מין ברוסט צעשטראַלט.

נאָר כ'בין געווען אַ מענטש. ניט פרעמד צו קיינעם.
אויך ניט צו די, וואָס שמייכלען פון געזאַנג ;
און כ'בין געזעסן אַוונט-צייט מיט שכנים
אין אַ גוטן שמועס ביים טויער אויף אַ באַנק.

די דאָזיקע ליריש-אויטאָביאָגראַפישע שורות (אַ טייל פון דעם
ליד : „ס'איז אמת, מאמע“) האָט דער דיכטער מענדל נייגרעשל
געשריבן מסתם אין די יאָרן פאַרן חורבן. און עס שטימט גענוי
מיט די גוטע איינדרוקן וואָס זיינען אונדז פאַרבליבן פון אים אין
זכרון ביים ליינענען די לידער זיינע אין דעם זשורנאַל „דער אינדזל“
— דער חודש-זשורנאַל, וואָס מאַני לייב, זישא לאנדוי און ראובן
איזלענד האָבן אַרויסגעגעבן אין די צוואַנציקער יאָרן אין ניו-יאָרק.
מיר האָבן זיך שפּעטער דערוואוסט, אַז מענדל נייגרעשל וואוינט
אין דער עסטרייכישער הויפטשטאָט ווין, און אַז ער איז אַן אַדוואָקאָט.
קאָט. אַ דיכטער — אַן אַדוואָקאָט ! ווי אויסטערליש האָט עס דאָן
געקלונגען ! די שטילע, נעאַ-ראַמאַנטישע לידער אַבער, — געשריבן
אין נוסח פון די „יונגע“, — זיינען אונדז שטאַרק געפעלן. אַפילו
די רייפע, צורייפע לידער זיינע, די אומעטיקע אין זיין בוך : „גע-
צעלטן“ (1930) ; די האַרבסט-עלעגיעס אין זיין בוך : „קוילעכדיקע
טעג“ (1935) און, גאָר באַזונדערס, דאָס בוך מיט די איבערזעצונ-
גען פון די „פוילישע ליריקער“, האָבן שטאַרק פאַראינטערעסירט,
צוזאַמען מיט די לידער פון די דעמאָלט צוגעקומענע יונגע יידישע
דיכטער פון גאַליציע ווי : נחום באַמזע, ישראל אַשענדאָרף, בער
שנאפער, זכרוןם לברכה.

ווען מענדל נייגרעשל האָט זיך באַוויזן אין דער מסיבה פון
יידישע שרייבער אין ניו-יאָרק, אין די פּערציקער יאָרן, האָבן מיר

זיך געפרייט מיט אים, ווי מיט אַלע, על-פי-נס נצול-געוואָרענע, פון נאַציסן גיהנום. ווי ווינציק מיר האָבן זיך געטראָפן מיט אים, האָבן מיר אָבער אַלץ מער דערזען אין אים גאַר אַן אַנדערן ווי די „מענטש-געשטאַלט“, ווי ער האָט זיך געשילדערט אין זיין ליד: „ס'איז אמת, מאַמע“. די טיפע טראַגישע איבערלעבונגען, אין די יאָרן פון גרויסן יידישן חורבן, אין די נאַצי קאָנצענטראַציע-לאַגערן פון דאַכאַו און בוכענוואַלד, האָבן געטאַן זייערס. נייגרעשל איז דאָ, אין ניו-יאָרק, געווען היפש פאַרביטערט, איזאַלירט אָפט פון חברים שרייבער. און ווען ער פלעגט שוין אַמאָל קומען אין דער ליטעראַרישער קאַפּע, אָדער צו אַ זיצונג פון „פען-קלוב“, פלעגט ער, מיט זיינע רייד, מיט זיינע ערלעכע, צו-ערלעכע, מיינונגען וועגן די ווערק פון שרייבער, ניט איינמאָל אַרויסרופן ביז בלוט אַפילו ביי זיינע נאַענטסטע קאַלעגן. זיינע אויפריכטיקע רייד האָבן נייגרעשלען קיין צופיל פריינד ניט פאַרשאַפט. ער האָט זיך מיט אַן עקשנות געהאַלטן ביי זיינע שאַרפע מיינונגען, און ער פלעגט אויסלאַכן הויך אויפן קול די כלומרשטע דערפאַלגן וואָס אַ טייל יידישע דיכטער האָבן ביי לייענער און קריטיקער.

אַ ליד געשריבן, וואַרשיינלעך, אין די פּופציקער יאָרן, גיט איבער גענוי די קריגערישע, פאַרביטערטע שטימונגען זיינע דורך די אַלע יאָרן פון זיין געפינען זיך צווישן אונדז:

„אין האַרטן ברען פון לעבן,
האַט דער מינדסטער שאַרף מיך אַטנמוטיקט,
אָבער אין שלאַכט-פעלד פון לידער
האַב איך געקעמפט און געבלוטיקט.

פאַרעקשנט, האַרט און פאַרביסן,
האַב איך געדונערט מיט באַמבעס,
פון אַנגעצונדענע ווערטער
אויף הערצער ווי קאַטאַקאַמבעס.

צי האָב איך געוואונען? איך ווייס נישט.
כ'ווייס נאָר — כ'האַב געשלאָגן זיך מוטיק.
כאַטש ס'האַט די ברוסט און דאָס האַרץ מיר
אויף ווערטער, ווי צלמים, געבלוטיקט.

פאַרשטויסן אָפט פון אייגענע, פון די נאַענטסטע קאַלעגן אַפילו (ווי אַ סך זיינס גלייכן, די, וואָס זיינען צו שטאַלץ צו פאַ-

דערן אן אַרט וואָס עס קומט זיי, איז מענדל נייגרעשל געבליבן ביי זיין ערלעך ליד, ביי זיין אויפריכטיק־שעפּעריש וואָרט, אַ ניט אָפּגעשאַצטער. ערשט איצט, ווען ער איז שוין נישטאָ, דערפילט מען שטאַרק דעם הויך־קינסטלערישן ווערט פון זיין ליד, פון זיינע טיף־פאַרטראַכטע עסייען (בעתן לייענען, למשל, די גרעסטע אַרבעט זיינע: „די מאַדערנע יידישע ליטעראַטור אין גאַליציע“, אין ערשטן באַנד „פון נאָענטן עבר“). נייגרעשל האָט טיף איבערגעלעבט דעם חורבן. אָבער נאָך טיפּער האָט אויף אים געווירקט צום שלעכטן די נייע סביבה דאָ, די ביטערע מערכה פון יידיש־שעפּערישן וואָרט דאָ־הי. און ווי ווינציק ער האָט געשריבן, געהערן דאָך די געציילטע לידער זיינע צו די שענסטע און קרעפטיקסטע, וואָס זיינען דאָ געשאַפן געוואָרן. יאָ, מען וועט עס אפשר אַמאָל מער דערזען, ווען מ'וועט נעמען חשבון און אונטערפירן דעם לעצטן סך־הכל, „ווער ס'איז ווער“, אין אונדזער ליטעראַטור. נאָר פאַרוואָס די נאָענטע קאָלעגן נייגרעשלס, די וואָס האָבן אים געקענט נאָך פון יענער זייט ים, אין גאַליציע, אין ווין, און וואָס האָבן אינדערשטיל געוואוסט פון זיין טאַלאַנט, פאַרוואָס זיי האָבן אים אויפגענומען קאַלט און אים זעלטן דערמאָנט — דאָס בלייבט אַ רעטעניש. איך קען ניט פאַרגעסן וואָס י. י. סיגאַל, ע"ה, האָט מיר אַמאָל געזאָגט, אין איינעם פון די שמועסן ביי אים אין הויז, אין מאָנטרעאַל: „פאַר־וואָס“ — האָט סיגאַל געפרעגט — „פאַרשווייגט מען אַזוי נייגרעש־לען אין ניו־יאָרק? ער שטייגט דאָך טויזנט מאָל אַריבער מיט זיין טאַלאַנט אַ סך פון די טומלער און גראַמען־שרייבער, ביי אייך אויף איסט בראָדוויי?“ ...

אַמאָל אַן איינציק ליד, ניט מער, דערציילט אונדז אַלץ וואָס ער, דער איזאָלירטער און איינזאַמער דיכטער, האָט געטראַכט און געפילט בעת ער האָט זיך באַוויזן אויף איינעם פון זיינע שפּאַצירן אויף דער יידישער איסט־סייד. עס איז, אין תּוּך, דער סך־הכל, אויף אַ וואונדערלעכן אופן אויסגעדריקט, ווי נאָר אַן אמתער דיכ־טער גיט זיך איין איבערצוגעבן און צו געפינען אויסדרוק פאַר זיינע שטימונגען, וואָס זיינען סוף־כל־סוף, די שטימונגען פון כלל, און פון די וואָס האָבן דעם מוט צו קוקן דעם אמת אין פנים אַריין. און ווי שטאַרק מען וויל פאַרטרייבן דיִדאַזיקע ביטערע הבל־הבלימ־

דיקע טראכטענישן, מיטן ביסל בטחון, וואָס יעדער פון אונדז
טראַגט מיט זיך אַרום — אַז טאַמער, אולי, וועט פאַרט נאָך ווערן
גוט אַמאָל מיט אונדזער יידיש־גייסטיק לעבן, דאָ-הי, ווירקט
אַבער שטאַרקער דאָס וואָרט פון פּאַעט, וואָס האָט דעם כח צו
פאַרטרייבן אַלע פּאַלשע אילוזיעס. אַזאַ איז דאָס זעלטן־טרויעריקע
ליד, מיטן נאָמען „אויף נאַרפּאַלק סטריט, אויף הענרי סטריט“.

„אויף נאַרפּאַלק סטריט, אויף הענרי סטריט ... דאָ גיי איך,
ווי צווישן פרעמדע שבטים פון האַיטי.
איז דאָס מיין פּאַלק? מיין גורל? מיין שפּראַך?
אַ, ווערטער גרויע, ווערטער לאַנג פאַרבליטע!

אַ טלית גלאַצט דורך וויינענדיקע שויבן
פון טונקעלער קראַם, און ס'גרויט אַן אַלטער סידור,
מיט עברי־טייטש, מיט ענגליש און מיט טרויער.
אַ, גאַט, פאַר וועמען שרייב איך מיינע לידער?“

אין אַ ליד געשריבן אין אַנדענק פון דער דיכטערין אַנאַ מאַר-
גאַלין שרייבט נייגרעשל אין אַ שטימונג פון געפּאַלנקייט און
הכנעה: דער דיכטער וואָס האָט פּריער „אין שלאַכטפעלד פון לידער
געקעמפט און געבלוטיקט“ האָט איצט ווי זיך אונטערגעגעבן דעם
גורל זיינעם אין דער סביבה וואָס האָט אים ווי אַרויסגעשטויסן:
„איך בין דאָ צווישן אייך דער קלענסטער,
אין אייגענעם צימער, — נע-ונד.“

צו זיין „נע-ונד“ אין אייגענעם צימער, צו קוקן ווי „דורך אַ
פענצטער, מיט שרעק און חשד“ — וויפיל דערציילט דאָס פון זיינע
טרויעריקע איבערלעבענישן דאָן אין גרויסן ניו-יאָרק? ...
אַלץ וואָס ער זעט איז: ווי „דאָס גראַז ווערט גרויער“ און ווי
„ס'טונקלט שוין דער לעצטער חוש“. דאָס האַרץ — לעבט פון
„ברעקלעך טרויער“, און צום גראַם פון „לעצטן חוש“, שרייבט ער.
„מיד קען מען טויטן מיט אַ קוש.“

∴

אַ באַזונדערס שווערן, דערדריקנדיקן איינדרוק רופט אַרויס
ביים ליינענן די פּאַעמע: „אין גרויען הויף פון יידישן וואָרט“, גע-
דרוקט אין צווייטן העפט פון דעם פּערטל יאָר-שריפט „וואַגשאַל“
(רעדאַקטירט פון א. טאַבאַטשניק, אַפּריל-יוני, 1959). דאָ, אין

„וואַגשאַל“, האָט נייגרעשל זיך געפילט, מסתמא, היימישער ווי אין וועלכן עס איז זאַמלבוך; בחברותא מיט איציק מאַנגער, א. טאַ- באַטשניק, מאיר שטיקער, בעריש ווינשטיין — דאָס זיינען דאָך חברים נאָענטע, וואָס קומען, אין תוך, פון דער זעלבער פּאָעטישער שול: די דיכטער וואָס היטן אָפּ געטריי די טראַדיציע פון בעסערן יידישן ליד; דאָס ליד וואָס איז אַזוי אייגן מאַני לייבן, לאַנדוין און אייזלאַנדן. נייגרעשלס לידער, — אין פאַרגלייך מיט די לידער פון זיינע נאָענטע קאָלעגן, — ווירקן שווערער מיט זייער טיפן טרויער. זיי זיינען אַ המשך פון די „עלעגיעס“ און „באַלאַדן“ וואָס ער האָט געשריבן פונעם טייך — האַדסאָן, טראַכטנדיק דערביי פון זיין יוגנט, אין די שטעט ווין און וואַרשע, ביי דער ווייסל . . . מאַנגער'ס לידער אין „וואַגשאַל“, און אַזוי די לידער פון א. טאַבאַטשניק, שטיקער און ווינשטיין, זיינען פול מיט אומעטיקע אַקאָרדן. אָבער ניי- גרעשל שטייגט זיי אַריבער מיט זיין פאַרצווייפלטן, יאושדיקן „כלר- כל-הקיצין“ געמיט, פון איינעם וואָס האָט שוין אַלץ פאַרלוירן. אין די קרוב צו פערציק לידער וואָס נייגרעשל האָט נאָך באַ- וויזן צוצוגרייטן צום דרוק, אַ קורצע צייט איידער ער האָט זיך אויף אייביק געשיידט פון אונדז, — פעלט די צווייטע העלפט פון דער דאָזיקער פּאָעמע. איז גוט וואָס זי איז אויפגעהיט געוואָרן — אַ גאַנצע — און דער לייענער וועט זי געפינען אין דער איצטיקער זאַמלונג, צוזאַמען מיט אַ היפשער צאָל נאָך-נישט-געדרוקטע לידער פון דיכטערס ליטעראַרישן עזבון.

אין דער פּאָעמע „אין גרויען הויף פון יידישן וואָרט“, נעמט נייגרעשל חשבון פון זיך, פון זיין לעבן דאָ אין ניר-יאָרק, און פון דער גאַנצער מערכה פון יידיש-שעפּערישן וואָרט. ער פאַרגלייכט זיך צו אַ הינדל, וואָס גיט אַ פיק אַ „קלייניקן קערן“ און מיינט, אַז דאָס איז דער „ליכטיקסטער שטערן“. און אַט פאַרגלייכט ער זיך צו אַ טויב, וואָס וואַרקעט: „איך גלויב“. „נאָר“ — פּרעגט ער — „צי גלויב איך?“

„און ווי קען מען גלויבן,
אַז ס'ליגט שוין דאָס לעבן, אַ שטויב,
צווישן שטויבן?“

און אַט, — הערט און שטוינט! — פאַרגלייכט ער זיך גאָר צו

אַ . . . הונט:

„וואָס לעקט יעדן רינג פון דער גאַלדענער קייט ;
און היט ס'דאַברע-מזל פון פייער,
כאַטש לאַנג, ווי עס קומט ניט קיין פייער,
צו אונדזער הרוב-געוואַרענעם שייער.“

און ווייל ער, דער איינזאַמסטער צווישן אַלעמען, האָט געצאָלט :

„דעם אַרבעטער-רינג פינקטלעך דעם שטייער,
וועט מען מיר מאַכן אַ רעכטע לוויה,
און אין אַ טרומנעלע וועט מען מיך פירן,
צו מאַני לייבן,
צו משה לייבן,
און דאָרט וועל איך ליגן מיט די גרעסטע לייבן,
און דאָרט אויפן הייליקן אָרט,
דעם שטילן, דעם טרערן באַנעצטן,
וועל איך היטן דעם לעצטן,
דעם לעצטן הויף פונעם יידישן וואָרט.“

∴

פאַראַן לידער ביי נייגרעשלען, — באַזונדערס די וואָס ער האָט
געשריבן אין די סוף דרייסיקער יאָרן, — וואָס קלינגען פרעמד, ניט-
יידיש : ווי איינער וואָס וויל זיך צונויפרעדן מיט די, וואָס דערוויי-
טערן זיך פון אַלץ וואָס איז יידיש, להיפוך צו דעם עכט-טראַדי-
ציאָנעלן יידישן ליד, וואָס יידישע פאַעטן האָבן גענומען שרייבן
דעמאָלט, אין די דרייסיקער יאָרן, ווי אַן ענטפער צו דעם רשעות-
דיקן נאַציזם, און צו די כלומרשט-גויעשע „אוניווערסאַלע“, „הומאַ-
נע“ לידער. דער צונויפזינג מיט די באַרימטע אולטראַ מאַדערניסטן,
די אַפּענע, און באַהאַלטענע שונא-ישראל, האָט ווי אויפגעהערט
ביי יעדן יידישן דיכטער. און מיט רעכט ; אפילו די, וואָס האָבן
פריער געלויבט ביזן הימל אַריין די פאַרס-דערגרייכונגען פון אַ
עזרא פאונד און אַ ט. ס. עליאָט. אויך נייגרעשל האָט אויפגעהערט
צו שרייבן אַזעלכע פריקע לידער ווי זיין „אינטערוויו וועגן
שטעטל“, „די עלעגיע אויף אַ שטיין“, אַדער ווי דאָס ליד, אַ שטיי-
גער, וואָס טראַגט דעם נאַמען : „מיך האָט ניט יעקב געפירט ביי
דער האַנט“, וואו ער גרויסט זיך כלומרשט, אַז :

„ווען מ'האַט אין מסדה געשאַרפט די שווערד,
האַב איך דעקלאַמירט מיט ציצעראַנען,
געריטן אין שניי אויף טונקעלע פערד,
און אין שוואַרצן רויך פון האַרטע קאַנאַנען
געקניט, און געקושט
דעם זויס פון מאַנטל ביי נאַפּאַלעאַנען.“

פארגלייכט מען אָבער נייגרעשלאס לידער, די וואָס ער האָט געשריבן פֿאַרן אויסברוך פון צווייטן וועלט-קריג, מיט די וואָס ער האָט דאָ, אין דער פרעמד, געשאַפן, אויף דעם שטיינערנעם, פעל-זיקן באַדן פון ניריאַרק, קומט מען צום אויספיר, אַז דווקא דאָ, ווי פינצטער-שוואַרץ, ווי טרויעריק, עס איז די וועלט געווען פֿאַר אים; ווי רעזיגנירט, פול מיט יאוש עס איז געווען זיין געזאַנג, שטייען אָבער די לעצטע שאַפונגען זיינע אויף אַ פיל-העכערער, קינסטלערישער מדרגה, ווי די וואָס ער האָט געשריבן אין אייראָפּע. באַזונדערס איז כדאי צו דערמאָנען: „די באַלאַדע פון מאַנהעטן“, וואָס קיין סך אַזעלכע באַלאַדעס געפינט מען נישט אַפילו ביי אונ-זערע בעסטע ליריקער.

מענדל נייגרעשלאס פֿאַעמע: „שבטים-געזאַנג וועגן סאַנדז און פֿאַדהאַלע“, געהער, אָן ספק, צו די געציילטע גרויסע ווערק אין אונדזער חורבן-ליטעראַטור. אין די קאַרגע פופצן זייטלעך האָט נייגרעשל דאָ אַנטפלעקט אַ וועלט אַ גאַנצע, וואָס איז אַוועק מיטן רויך. דאָס בילד פון די ציגיינער וואָס פֿאַרן אָן אין שטעטל, אין דעם יידיש-חסידישן סאַנדז, דערמאָנט אין די פֿאַעטיש-האַרציקע ציגיינער-מעשות, וואָס משה נאָדיר האָט, אויף זיין מייסטערהאַפטן אופן, דערציילט אין זיין פראָזע-ווערק „נאַראַיעוו“. נייגרעשל איז אין תוך ממשיד אין ליד וואָס סיי נאָדיר, סיי אייזלאַנד האָבן גע-שילדערט פון דער אַמאָליקער יידישער גאַליציע: נאָדיר אין זיין „נאַראַיעוו“ און אייזלאַנד — אין זיין באַרימטער פֿאַעמע „טאַר-נאָוו“, וואָס געהער, אגב, צו די שענסטע יידיש-חסידישע פייזאַזשן. זיין גרויס בענקשאַפט נאָך דער יוגנט און די קינדער-יאָרן האָט נייגרעשל דאָ צוגלייך אויסגעדריקט דעם טיפן טרויער נאָך דער אומגעקומענער יידיש-חסידישער סאַנדז:

„דאָרט — אין גרינעם טאַל — ליגט סאַנדז,
מיט עברי-טייטש און אַטלעס-גלאַנץ,
מיט תחינות און מיט שטערן-טיכלעך,
מיט ספרים און מיט זכר-ביכלעך,
און ווייסע ציגעלעך וואָס האַנדלען,
מיט מעשה-ביכלעך און מיט מאַנדלען.“

אַקטאַבער, 1967

I

ה'י'ם

ס'איז אמת, מאמע

ס'איז אמת, מאמע, כ'האָב געלעבט מיט לידער,
ווי מ'לעבט מיט שמילע ביימער אין אַ וואַלד.
דער מינדסטער קלאַנג פון זייער דינסטן ציטער
האַט טויזנט זונען אין מיין ברוסט צעשמראַלט.

איך האָב געזוכט דאָס וואָרט, וואָס גייט אויף זעלמן,
ווי מ'זוכט פאַרציטערט יענעם גרויסן סוד,
וואָס ברענגט די כלויקייט פאַר אַנטשמילטע וועלמן
און דיינע ליפן צו אַ האַרץ פון גאָט.

נאָר כ'בין געווען אַ מענטש. ניט פרעמד צו קיינעם
(אויך ניט צו די, וואָס שמייכלען פון געזאַנג)
און כ'בין געזעסן אַוונטצייט מיט שכנים
אין גוטן שמועס ביים טויער אויף אַ באַנק.

און כ'האָב גערעדט פון פשוטע ענינים
אין גרויסער פשמות פון מיין פראַסטער שפראַך.
מיט היים און פעלדער האָט געשמעקט מיין פנים
און זיך געהייליקט מיט דער פראַסטער שפראַך.

איך האָב מיין טאָג אויף גראַען ארץ געשמאַלצן,
פון ווייסן ליין האָב איך געוועבט מיין העמד.
און קיינמאַל ניט מיט גאַרנדיקע שטאַלצן
די גוטע שוואַרצקייט פון דער ערד פאַרשעמט.

ווי מיינע זיידעס און ווי מיינע פעטערס
האָב איך געקענט דעם האַרבן טעם פון יאָך.
און כאַטש איך האָב געראַנגלט זיך מיט געטער,
האָב איך געלויבט די שיינקייט פון דער וואַך.

מענדל נייגרעשל

און איצט, ווען ס'רופט די טיפע נאכט שוין, מאמע,
הייב אויף דיין אלטע, גומע האנט און בענמש
מיין הארץ, וואו ס'קלאפט מיט זיכערקייט פון האמער
דער גרויסער שטאלץ, וואס כ'בין געווען א מענמש!

אַ ב ו ת

די אַכות מיינע האַבן אויף די לענדן
געטראַגן שמריק און גראַכע וואַנדערזעק.
יאַרטוויזנטער, וואָס שניידן און פאַרלענדן
מיט קאַלטן חלף און געשאַרפטע העק,
זיי האַבן מיינע אַכות ניט פאַרלענדט.

אין ברויז פון ים, אין זוניקן געלייטער,
אויף קאַלטע תליות, לעבן לעצטע ווענט,
געטראַגן האַבן זיי אין שוואַכע הענט
דעם גראַען גאַט, וואָס האַט אין זיי געברענט
און זיי געפירט צום פלאַקערדיקן שייטער.

אין רעש פון מאַרק, אין אין-סוף-לאַנגע נעכט
ווינקט זייער באַרד מיר : זון, זאַלסט ניט אַנטלויפן!
דו ביסט דער יורש און דו ביסט דער קנעכט.
סע וואַקסט דאָס האַלץ שוין פאַר דיין שייטערהויפן.
זאַלסט גיין. זאַלסט קומען. און זאַלסט ניט אַנטלויפן.

און כ'טראַג אין מיר מיט טרויער און עקשנות
דעם אַלטן גאַט, דעם פלאַמענדיקן וואַלד,
וואָס האַט אין מיינע אַכות זיך צעשמראַלט,
און ברויזט אויף מיר מיט שמערן און לכנות.

זיין ברעם איז גראַ. אין האַנט די שאַרפע האַק.
מיט צייטער הער איך שמום דעם האַרמן פסק,
וואָס שניידט זיך שאַרף, ווי פעלדזן אין אַ מאַל.
כ'פאַרבייס די ליפּ, און שווייג. און כ'טראַג דעם עול.

מיך האָט ניט יעקב געפירט ביי דער האַנט

מיך האָט ניט יעקב געפירט ביי דער האַנט,
איך האָב מיט ירמיהוּן צו גאָט ניט געשריגן.
מיך האָט געלערנט מיעשקאָ דער פּיאַסט
דאָס גרינע ליד פון ווערבּעס, וואָס וויגן
אַ דערפּל אַ בלאַנדס
מיט זייער פאַרחלומט-סלאַווישן ניגון.

ווען מ'האַט אין מסדה געשאַרפט די שווערד,
האַב איך דעקלאַרירט מיט ציצעראַנען,
געריטן אין שניי אויף טונקעלע פּערד
און אין שוואַרצן רויך פון האַרטע קאַנאַנען
געקניט, און געקושט
דעם זויס פון מאַנטל ביי נאַפּאַלעאַנען.

און איצטער ליג איך שמום און פאַרקלעמט,
ווען כ'הער דעם הייליקן רוף פון דער ווייטן.
עס קלעפט ווי בלוט דער שווייס צו מיין העמד,
ווען כ'זע די טונקעלע נביאים רייטן
מיט הויכע שטערן, מיט גראַע פאַרצייטן,
און שוועבן-פאַרביי
דאָס איינזאַמסטע הויז פון מיין פינצטערער נאַכט.

אינטערוויו וועגן שטעטל

וואָס איך געדענק פון שמעטל ? ווייניק.
א יאָגיעלאַנסקע-גאַס, א באַן.
א גוראל מענהט מיט א חסיד.
(פון דאָרף צום שמעטל איז א שפּאַן.)

וואָס איך געדענק פון שמעטל ? ווייניק.
ס'איז אַלץ געווען מאַדנע קליין.
גרויס איז געוועזן בלויז דער פּחד
פאַר מאַטעמאַטיק און לאַטיין.

פון טונקעלע אַלמערס האָט געאַטעמט
אַן אַלמע, טיף פאַרטראַכטע וועלט.
פון רחלם מאַמעדיקע טרערן
האַט יוסף יונג אַרויסגעקוועלט.

און משה איז געווען אור-גרוי —
און זייער אַלט — מיקאַליי רעי.
און איינער האָט געטראָגן לוחות,
דער אַנדערער — אַ בינמל היי.

אַ שטילע שול. אַ שטאַלצער קלויסמער.
און ביידע פרום און האַרט געשמידט.
און צווישן ביידע האָט געהוושעט
אַ יידיש-גויאישער יאַריד.

צוויי וועלטן האָבן זיך געראַנגלט,
ווי טונקעלע בערג. און צווישן זיי
בין איך געריטן אויף אַ פּערדל,
אַ פּערדל פלינק און וויים ווי שניי.

מענדל נייגרעשל

ווי שניי? ... ס'איז דאך געווען א זומער,
ווי פעלדער ווייט, ווי זאנגען בלאַנד.
(ער הייבט זיך ערגעץ אן אין הארצן
און ענדיקט זיך ביים האַריוואַנט.)

יידישער פּרילינג

נימע, ביימער, ביימער, נימע,
מיט די צווייגן מיט צעבלימע
בעט ניט גאַט אויף יונגען טוי!
ס'ליגט דאָס קינד שוין אויף דער מיטה,
נימע, ביימער, נימע, נימע...

נימע, ביימער, פעלדער, וועגן,
בלוט וועט פאלן, ניט קיין רעגן,
בעט ניט גאַט אויף יונגען טוי!
שטילער, שטומט — ווען ס'טוט באוועגן
נאכט די שרעק אויף אלע וועגן.

וויי, דאָס איז דער גרעסטער קרבן:
ס'לעצטע קינד איז אונדז געשמאַרבן,
בעט ניט גאַט אויף יונגען טוי!
ס'וואַקסט קיין גראַז ניט, ס'וואַקסט דער חורבן —
ס'לעצטע קינד איז אונדז געשמאַרבן.

וואו איז פּרילינג? געל-פאַרבלימע
הענמלעך! אויגן לאַנג פאַרגלימע!
(בעט ניט גאַט אויף יונגען טוי!)
ס'ליגט דאָס קינד שוין אויף דער מיטה.
נימע, ביימער, נימע, נימע,
אַלץ איז אויס —

א יידישער פויער

ער איז געווען א פשוטער מאן.
א מילכיקער, א יידישער פויער.
און האָט געלעבט אין א דערפל ביי סאַנדז
מיט גראַזיקן פעלד און יידישן טרויער.

ער איז געווען א פשוטער מאן
און געגאַנגען אַביסל געבויגן.
און געטראָגן מיט פויערשע פשמות די קאַן
און געקוקט מיט מילדלעכע אויגן.

זיין ווייב האָט געשמעקט מיט שטאַל און היי
און אויסגעזען ווי אַ גויע.
און גערעדט ווי אַ גוי מיט אַ שאַרפן רייש
ווען זי האָט די פערדלעך געפויעט.

זיין זון איז געוואַקסן שטום ווי אַ פיש
(געבוירן געוואָרן אַן לשון)
דאָך האָט אים פאַרשטאַנען דער באַרג און דער וואַלד
און דאָס שמרוי ווען ער האָט געדראַשן.

מיין שטעטל סאַנדז *

ביי די קארפּאַטן ליגט מיין שטעטל סאַנדז
און חלומט חסידיש פונעם אַלטן רבין . . .
אַזויפיל שיינקייט, ליכטיקייט און גלאַנץ,
מיין גאַמעניו, האַסמו דער שטאַט געגעבן ! . . .

פון יונגע מיידלעך אַ צעבלימער קראַנץ
ציילט תּמימותדיק די יונגע טעג פון לעבן —
און אין אַ מאַדנעם, האַרצעדיקן מאַנץ
חלומות מיט דער ווירקלעכקייט זיך וועבן.

דאָס שטעטל נעמט אַדורך אַ זיסער צימער . . .
אויף קליינע שייבלעך צאַפּלט אויף אַ פּלימער
פון דער לבנה-פּראַכט, דער יונג-צעבלימער.

אַ וואונדער-טרוים וויגט איין די קינדער-קעפּלעך :
יינגלעך געווינען פיל אין שפּיל מיט קנעפּלעך
און מיידלעך מעסטן שמאַלץ די לאַנגע צעפּלעך . . .

* פון : „אַ סאַנעטן-קראַנץ פאַר מיין שטעטל סאַנדז“.

טריסט

טו אן דיר, ליד מיינס, א רימען
און לאמשן פון פשוטן האַלץ.
לעש אויס פון דיינע שטימען
די שטים פון צעפלאַקערטן שטאַלץ.

און גיי צווישן מיינע ברידער
ווי אַ מעזשע פון פעלד צו פעלד.
סע וואַקסט דאָרט צומאַל אַ בעריאַזקע,
וואָס דאַוונט פרום צו דער וועלט.

און טראָג אין דיין אַרימען זעקל
אַ גרויסן כמחון, ווייל ס'הייסט,
אַז ס'גייט שוין דער הייליקער פּרילינג
מיט בלומען, וואָס אַטעמען טרייסט.

טאַ שמייכל טיף צו דעם פּרילינג,
אַ, ליד מיינס, פון סטראָף צו סטראָף,
ווי ס'שמייכלט פאַרבענקט צו דער גאולה
דאָס האַרץ פון אַ למד-וואָוו.

ת מ ז

מ'גייט ווידער אויף די גרויסע רו פון תמוז.
מיט פולע אייטערס שפּאַנען מיד די קי
און אַמעמען מיט וואַרעמקייט פון מאַמעס.

אין טונקעלן שטאַל האָט פּריילעך זיך צעסטרוניקט
אַ שמראַל פון מילך און קלינגט אַראָפּ צום קאַן.
מיט ליכטיקייט האָט אים די זון צעזוניקט.

כ'האַב קיינמאַל ניט די טיפע וועלט פאַרשטאַנען.
ביז כ'האַב דערזען אַמאַל פאַרנאַכט דאָס גראַז,
וואָס גרינט און לאַכט צופּום פון די פאַרקאַנען.

כ'בין ווייט פון צער און קלעמענדיקע שרעקן.
אַ, לאַזט מיך לעבן ווי דאָס שמילע גראַז!
די גאַנצע וועלט וועט זיך אין אים אַנטפּלעקן

מיט סוד און גאַט און נאַענטקייט פון מאַמעס,
וואָס קומען אָן מיט פּולע קוישן פּרוכט
פון סאַד, פון וואַלד, פון פעלד, דער וועלט פון תמוז.

תפילה פאר דער יידישער שפראך

דוד האַפּשטיינען

אַ הייליקער גייסט, אַ גייסט, דערוואַך
איז יעדן אַמעם פון מיין שפראַך!
קום ווי אַ ווינט, אַ לאַנג באַגערטער
מיט פּרישן גאַנג דורך אַלע ווערטער
און מיט אַ הייליקער געוואַלט
די שאַלעכץ פונעם וואָרט צעשפאַלט!

צינדט אָן דאָס וואָרט מיט יונגן מוט,
מיט נייער קראַפט, מיט נייעם בלוט
די אַדערן פון לאַנג צעשמערטע!
מאָך אומגעריכטער, אומדערהערטער
דאָס וואָרט, וואָס האָט געשמומט באַשווערט,
ווי טויבע שטיינער אויף דער ערד.

ווי אַדערן פון טונקעלן אַרץ
רייס אויף דאָס וואָרט, וואָס שלאַפט אין האַרץ,
צעהאַק די וואַנט, שייל אויס דעם קערן,
וואָס גאַרט נאָך האַרטן וואַקס און ווערן,
גאַרט צו פאַרקערפערונג, וואָס שאַפט
מיט טיפער, סודותדיקער קראַפט.

און מאַך אונדז שאַרפער דאָס געהער,
מיר זאָלן הערן יעדן קער
פון וואָרט, וואָס צימערט אין דער ווייטן!
און לאַז עס פריי און אומגעשמערט,
ווי ווילדע, שויםענדיקע פּערד,
דורך רחבותדיקע סמעפּעס רייטן,
און דונער אויס דעם האַרטן „ווערט“!
צום מאַרגנרויט פון נייע צייטן!!

פ אָ ל ק

ער איז דער אור-פעלדן. גרוי און קלוג און אלט.
איך בין אַ בלאַנדער, זינגעוודיקער וואַלד.

ער איז דער אור-פעלדן. האַרט און גרויגעשמידט.
איך בין אַ גרינער וואַלד, וואָס רוישט זיין ליד.

ער איז דער אור-פעלדן. אומבאַוועגלעך. שטום.
איך בין אַ וואַלד, וואָס וויאַנעט און קומט אום.

און ער — איז אייביק. אויף זיין פנים טריפט
די שמערן-נאַכט מיט סודותדיקער שריפט.

די לבנה בוקט זיך שמיל צו אים. ער שטראַלט,
ווען די זון גייט אויף, מיט ליכטיקער געוואַלט,

וואָס אַמעמט מיטן כוח פון בראשית.
ער איז דער אור-פעלדן.

נ י ט א ס

אָדער אַ וואָרט, וואָס קען מױטן,
אָדער אַ וואָרט, וואָס קען ליבן!
צוויי ווערטער האָסטו, אַ האַר, אונדז
אין פּלאַקערנישן געקליבן.

מיטן וואָרט, וואָס קען מױטן, האָסטו
די וועלט אונדז צעחרובט, אַ, האָסער!
ווי דעמאָלט הױערסטו טונקל
אויף דער נאַכטיקער פּלאַך פונעם וואָסער.

מיטן וואָרט, וואָס ליבט, בויסטו ווידער
דעם וואונדער-בױגן פון שטערן
און דו זעסט ווי דער שמייכל פון מאַרגן
אַ צעשמייכלמע וועלט טוט געבערן.

און גייסט אויף צעשימערמע בריקן,
צום אייגענעם ווערק אַ פאַרקלערטער
און ווידער הערסטו דאָס רוישן
פון אַנגעצונדענע ווערטער.

אַ וואָס פאַר אַ וואָרט וועסטו, האַר, אונדז
שמעלצן אין פּלאַקער אין רויטן?
— צוויי ווערטער: איינס, וואָס קען ליבן,
און דאָס אַנדערע וואָרט, וואָס קען מױטן..

געטער זיינען שוין טויט

געטער זיינען שוין טויט. אין טונקעלן טרויער
גליווערט דאס גראז אויפן הייליקן בארג.
אך, אפאלא, בלאז-אויגיק, מיט ליכטיקע לאקן
ליגט אונטער ליימענער ערד. און ס'טרעפט שוין ניט קיינעם
מערער זיין פויל. און דאס איינזאמע הארץ
איינזאמט נאך מיפער.

אור-אלטע ביינער. קאלט און פארטריקנט.
גארט ניט דער גרויער גומען נאך טוי.
אור-אלטע ביינער! וויי אונדז, דאס איז דאך
צעאום,
וואס שליידערט דעם דונער!

ראנגלט זיך מער ניט טאנטאלאס. מיפער
זינקט ער אין אפגרונט.

ווער וועט אונדז ברענגען דעם בליץ פונעם פייער,
ווער, פאר דער אייביקער נאכט?

איילבערט-בלעטער! פאר וועמען צימערט
צארט אייער זילבערנע גרינקייט?
ס'וואנדלט דאך מער ניט אין גילדענע פלויען
דיאנא מיט צימריקע הירשן.

ווער וועט אונדז ברענגען פון וואלדישע וועלמן
קילקייט פאר ווייפולע וואונדן?

געטער זיינען שוין טויט. צווישן איינזאמע חורבות
גיי איך אראפ פונעם הייליקן בארג.

אָ פֿיר מִיך אַרויס . . .

א פֿיר מִיך אַרויס (*
פֿון שרעק און געוואַלט,
כ'זאַל ווערן ווי גראַץ,
ווי רושיקער וואַלד.

כ'זאַל ווערן אַ בוים
אין בלעטריקן הויז,
צו שטילקייטן גרויסע
פֿיר מִיך אַרויס.

כ'זאַל וואוינען דאָרט לאַנג
ווי אין הייליקע שמעט,
און ווערן געזאַנג,
און ווערן געבעט.

ב ר ו י ט

בייג איין דעם קאַפּ אין טיפּן דאַנק,
פאַרפלעכט די הענט, ווי פרומע צווייגן.
זע, אויפן טיש דעם לאַבן ברויט :
אַ וואַקסנדיק געזאַנג,
וואָס איז געוואָרן שווייגן.

* ווייל ס'קען זיין אינטערעסאַנט פאַר פּסיכאָלאָגן, דערמאָן איד, אַז אידן האָבן דאָס ליד (דעם ערשטן און לעצטן סטראַף) געשריבן אין חלום.

פ ע ל ק ע ר

א רויס, א רויס, ווער וועט דיין גרויסקייט פרייזן,
דיין פראכט אמאליקע, וואס ליגט אין שטויב?
דער זשאווער קריכט ווי ווערים אויף דיין אייזן.

א, גריכנלאַנד, וואו זיינען דייע געמער?
עס זעט דער בלויער ים, אז אלץ איז רויב
פון הויקערדיקע קארליקעס און שפעמער.

א, מדי, פרס — פעלקער ווי דמיונות!
א לענדער אויסמערלישע ווי לבנות!
עס קלאַגט אויף אייך דער טרויער פון זכרונות . . .

און דעמאלט האָט אין בלוטרויש פון סכנות
די גאַנצע וועלט געראַנגלט זיך מיט אייך! . . .

און מיינע אַבות זיינען — זעט! — געגאַנגען
תכריכימדיק צום פלאַקערדיקן שייטער
אין וויסטע נעכט און לאַנגע טויטגעזאַנגען —
און לעבן נאָך — און וועלן לעבן ווייטער! . . .

כ'וויל איצטער פראָסט זיין

א.

כ'וויל איצטער פראָסט זיין, ווי דאָס גראַז פון סעדער
און גומ און נאַענט ווי שמרוי פון קליינע נעסמן,
אַז ס'זאל מיך ווידער ליב האָבן אַ יעדער.

איך האָב פארלאָזט די שווינדלענדיקע רעדער
פון פוסטע רייד און אויסגעטראַכטע זשעסמן
און כ'גיי מיר פראָסט אַצינד, ווי ס'גייט אַיעדער —
און כ'ווייס, אַז ס'איז צו גיין אַזוי צומבעסמן . . .

ב.

כ'וועל שלאָפן אין אַ קרעטשמע אַדער שייער,
וואָס שמעקט מיט זון, מיט צייטיקייט און סטויגן.
און יעדע שמרוי וועט זיין מיר נאַנט און טייער,

ווי אין אַ ווינטער-נאַכט דער בליץ פון פייער,
ווען מ'קארטשעט זיך אין שניי, פון פראָסט געבויגן,
און שפילן זיך מיט קאַטשקעלעך און אייער,

וואָס האָט געלייגט דאָס גליק מיט בלאַע אויגן . . .

ג.

איך וועל מיך שוין פון ווייטאָג מער נישט וועקן
אין אַש און שטויב אויף גליענדיקע קוילן!
און ס'וועט די נאַכט, די שוואַרצע, מיך נישט שרעקן.

קוק אן די וועלט: זי בלייבט אויף מויזנט עקן!
וואו ס'וועלן מיך פארטראגן מיינע זיילן,
וועט זיך צעבליען מיין וואנדערנדיקער שמעקן,
מיין פראסט געשניצמער וואנדערנדיקער שמעקן...

עלטעניע אויף אַ שטיין

ווי פריי איך מיך, א, גרויער שטיין (פארוואָר!)
וואָס כ'האַב דיך אויף דעם זעלבן אָרט געפונען!
איך בין אַמאָל געווען אַלט זיבן יאָר
און דו האָסט נאָך געגליט מיט זיבן זונען.

דו ביסט געווען מיין פערד. און אויף דיין רוקן
בין איך גערימטן הפקרדיק און פריי.
ווי פלעגן דינע מילדע אויגן קוקן
אויף מיר! ווי היימיש, נאָענט און געטריי!

דו ביסט געווען מיין שיף. און צו דעם האַרצן
פון דינע מאַסטן האָט געפויקט דער ווינט.
דו ביסט געווען אַ נעגערטע אַ שוואַרצע
און האָסט געטוליעט מיך, דיין איינציק קינד.

געדענקסט יענע שטאַלצע, וואונדערלעכע לאַנד,
וואָס האָט געקעמפט מיט העלדישקייט און שנאה?
דו ביסט געווען מיין בעסטער אַדיוטאַנט
און האָסט מיט מיר פאַרטיידיקט קאַרמאַנינע...

איך בין געווען אַ פּרעכטיקער סטראַטעג:
מיין שלאַכטפּלאַן האָט געאַמעמט מיט גאַונות.
ס'האַט פון „צוריק“ נאָך ניט געוואוסט מיין וועג,
כ'האַב בלויז גערוישט מיט שכורע נצחונות.

איך בין געווען אַ קאַליף; און כאַדישע
מיט ברוינע אויגן איז געווען מיין כלה.
און מאַהאַראַזשאַן, וואָס האָט זי גערויבט מיר,
האַסטו אין שלאַף געקוילעט מיט אַ חלף...

דו האָסט געפירט מיך איבער פרעמדע שטעט,
 דורך שמאַלע געסלעך, סודותדיקע טירן ...
 עס האָט געשמעקט מיט קאווע און מיט זעט
 און מיט דער שרעק פון אינדישע פּאַקירן ...

דו האָסט גערעדט מיט אַלע פייגל — פייגליש,
 מיט מענטשן — מענטשיש און מיט חיות — חיהש.
 דו האָסט געקענט די סאַמע פרעמדסטע שפּראַכן —
 אַמבעסטן אַבער קאַפּריש און מאַלאַיש.

מיך האָסטו אויסגעלערנט מאַהיקאַניש.
 איך האָב גערעדט דאָס לשון ווי אַ וואַסער.
 און ס'האַט געסיקעט ביזו מיין שאַרפע צונג
 מיט כעס און האָס צו וויסער, ווייסער ראַסע.

געדענקסט די יינגליש-צאַרטע, פּריע צייט,
 די פּראַכט פון פרעמדער, פּריילעכער נאַטור?
 פּיראַטן, נעגערס, הינדוס און מעסטיצן
 פון מיסיסיפי, באַמביי, סינגאַפור ?

געדענקסט די יינגליש-צאַרטע, פּריע צייט,
 ווען ס'איז די גאַנצע וועלט געווען נאָך אַפּן,
 ווען ס'האַט געקרעכצט אין ווינט די שיף און ווייט
 געטראָגן אונדז צום „לאַנד פון גוטן האַפּן“ ?

און איצער, איצער — איז שוין אַלץ פאַרביי.
 ס'וועט גאָר ניט זיין און ס'קען שוין גאַרניט ווערן.
 ווער קען דען לייענען נאָך היינט קאַרל מאַי ?
 ווער רייט מיט פּערד צעשוימטע אויף די שטערן ? !

מענדל נייגרעשל

ווי ליגסטו גרוי אצינד, דו שמומער שטיין,
דו גריער פלעק פן איינזאמקייט און טרויער!
וואו קלינגט געלעכטער ריין, אן א געוויין?
ווי בין איך גרוי, ווי וועל איך ווערן גרויער!

ווי איז געווען פאנטאסטיש נאך די וואך,
ווען איך האב דרך צום ערשטן מאל געפונען!
פאנטאסטיש: כ'בין געווען אלט זיבן יאר
און דו האסט נאך געגליט מיט זיבן זונען.

ווי קאלט, ווי סומנע איז איצט דער ארום
(ווי בין איך גרוי! ווי וועל איך ווערן גרויער!)
די נאכט קומט אן. די טייכן שטרעמען שטום
צום גרויסן אקעאן פון שטילן טרויער...

דו האסט פארגעסן אליץ (א, טויטער היינט!)
כ'ווייס ניט, צי זאל איך וויינען אדער לאכן?
דו פארסט ניט מער קיין אינדיע, אלטער פריינד,
און האסט פארגעסן אלע דיינע שפראכן...

דו ברענגסט ניט מער קיין קאווע פון בראזיל,
קיין טיי פון כינע... און אין דיין געליבטן
אצטעקנלאנד איז איצטער טויט און שטיל
ווי אין באמביי, אין קראקע, אין עגיפטן...

נאך איך וויל אויסשמרעקן מיין האנט צו דיר
— ס'האט קיינער ניט ווי דו מיין הארץ פארשמאנען! —
און ווי א גרויער זעלנער סאלומיר
איך פאר דעם לעצטן פון די וועטערענען!

דו וועסט אויך זיין מיין לעצטער חבר. אַך, ווען ס'נעמט דער צער זיך אַשיק-גרוי צעצווייגן, מאַ לאַמיר ביידע לערנען זיך די שפּראַך, די טרויעריקסטע שפּראַך — פון לעצטן שווייגן ...

ק ר ע ד אַ

איך קען די פרייד פון רגע'ס און די לייד פון שעה'ן, ווייל כ'האַב געלאַכט מיט זקנים און געוויינט מיט פרויען. איך האָב געזען דעם צער, וואָס רינט פון לאַנגע וועס, און טעג, צעשמייכלטע צו זוניקע ידיעות. איך האָב געזען דעם טויט אין צער-פולע העוויות און מיטגעוויינט אויף לאַנגע, טרויעריקע לוויות.

איך האָב געוואוינט אין דאַרף מיט ביימער און מיט גראַזן און כ'קען די גרויסע פשמות פון די קליינע האַזן, די טריט פון צאַרטן הירש, וואָס וואַנדלט ווי אַ גרינער און שטילער אַוונט, וואָס צערינט דיר צווישן פינגער, די רחבות פון אַ וואַלף און לעצטן פלי פון שוואַלכן — די פרייד פון ערשטן בלי און טרויער פון פאַרפאַלכן.

נאַענט איז מיר די וואַרימקייט פון האַרץ און פּראָסט פון שכל, דאַם רעווען פון דער נויט און ליכט פון קלוגן שמייכל. פיל קלוגע פרויען זייגען אויף מיין שוועל געזעסן: די טעג און נעכט, פאַרטראַכט אין טיפקייט פון מעת-לעת'ן. איז נאַענט מיר שוואַרצע ערד און גרויקייט פון אַ מויער: די טיפע פרייד פון זיין און צייטיקייט פון טרויער.

דער סאָד

ר. אייזלאַנדן

א, ליכטיק האַרץ, מיט דאַנקבאַרקייט דערמאָן עס :
נאָך טעג פון אומרו, פחד און סכנות
ביסמו דערשוואומען צו דער רו פון באַרטן.

עס רוישט מיט זאָמער צייטיקייט דער גאַרטן
און קילט מיט פרישע עפל און מיט באַרנעס.
און ס'נייגט זיך טיף דאָס גראַז צו טריט פון סאַרנעס,
וואָס וואַגלען זאָנפט און צאַרט ווי שלאַנקע פרויען,
פאַרבענקט צו הייסער ערד, וואָס אַטעמט פאַרנע
מיט פרייד און גאַלד פון זומערדיקע שעה'ן.

ווען זון פאַרגייט און גרינגער אַוונט בלויט
מיט קילער רו צום פיאַלעט פון קרויט,
ווערט פייכט דאָס גראַז — און פון די ביימער טויט
די שטילקייט — וואָס מייז ערשמע, טיפסטע היים איז,
און ס'שמעקט די נאַכט מיט צייטיקייט און שלימות.

און ס'פאַלן דעמאָלט מיט אַ טיף געהיימער
קראַפט בלויע פירות פון די הויכע ביימער.
ס'ווערט זיס די פרוכט פון שמערן און דער הימל
ווערט טיף און בלוי און גוט ווי ברויט מיט קימל.
און קרוגן ווערן פול און גייען איבער
און ס'שמעקט מיט זעט און שפע אין די שטיבער ...

ווערט טיף די נאַכט, די וועלט ווערט וואונדערלעכער.
די וואָך איז זאַט. און ווי אַ פולער בעכער
מיט טונקעלן וויין פאַרנייגט זיך טיף דער פרייטיק.
א, ברידער מיינע : לאַמיר ווערן צייטיק !

ב י י מ ע ר

כ'קען לעבן שמיל און גוט מיט יעדן איינעם —
נאָר ביימער זיינען מיינע בעסטע שכנים.

אויף זייערע האַרמע, זון-געשמרעקטע צווייגן
וואַקסט ליכטיק אויבס און ס'צייטיקט זיך דאָס שווייגן.

זיי זיינען אַלט און קלוג ווי גרויע אבות,
וואָס טראַכטן טיפע, לויטערע מחשבות.

מעג זיך די וואָך אין זייער האַרץ פאַרפלאַנטן —
ביי זיי איז אייביק פרייד און אייביק יום-טוב.

זיי זיינען זאָט ווי זון-באַברוינטע יאָרן
און ווי דאָס פעלד אין ליכטיקייט פון קאָרן.

כ'קען רעדן מיט אַ בוים ווי מיט באַקאַנטע
און שמועסנדיק דערלאַנגען שמיל די האַנט אים ...

זיי שמיל — און הער, ווי ס'פאַלט איצט גרינג און מונטער
פון גוטן שטאַם — אַ קערנדיק-געזונטער
עפל — און שמייכלט קיילעכדיק און רויט.

און וועמען פעלט איצט צייטיקייט און ברויט ? ...

דער שלאָף פון אָדמען

ווי בענק איך נאָכן ערשטן שלאָף,
וואָס אַדם האָט אַמאָל געשלאָפן,
ווען ס'איז די יינגליש-צארמע וועלט
געווען פון אלע זייטן אָפן.

דער שלאָף איז אויפן בוים געהאַנגען
ווי פולע פירות שווער און זאַם.
און מיט בראשית האָט געאַמעמט
די ערד און הימל, בוים און בלאַם.

דאָס זילבער פונעם טאָג האָט יינגליש
געציטערט אינעם ווייטן שפיגל.
געוואַלדיק האָט די זון געבלומיקט
פאַרנאַכט פון פלאַקערדיקן פליגל.

דאָס ווילדע רעווען פון די חיות
האָט טעמפּ געקלונגען אין דער ווייט —
און אַדם האָט זיין שלאָף געשלאָפן
אין שאַטן פון דער יונגער צייט.

זיין ווי אַ בוים

זיין ווי אַ בוים: אין גרויסער שטילקייט וואַקסן,
פאַרוואַרצלט מיט אין האַרמקייט פון דער ערד —
און בויען! בויען! ניט ווי יענע וויכערס,
וואָס שניידן צארטע זאַנגען ווי אַ שווערד.

זיין ווי אַ בוים: און פילן שוואַרצע נעכט
און ווייסן פראַסט פון לויטערע פאַרטאָגן.
זיין גרויס — און שווייגן ווי אַ שטאַלצער קנעכט
און שווייגנדיק — די שענסטע פירות טראָגן ...

דער קראַנקער

מ. ל. האַלפּערנס הייליקן אַנדענק

דער אַוונט איז האַרבסטיק און זיס
ווי מידע, פאַרוויאַנעטע רויזן.
שמעקט דער קראַנקער אַריין זיינע פים
אין די לאַנג גרויס געוואַרענע הויזן.

און ער לענט אָן זיין קאַפּ אָן די הענט,
ניט צו זען, ניט צו זען מעדיצינען,
און ער האַרכט ווי אויף בילדער פון ווענט
שפינט די שטילקייט אַ שווינגנס מיט שפינען.

און ער חלומט פון קאַרענעם ברויט,
וואָס איז ברוין און מיט קימל געבאַקן,
בשעת ער עסט נאָר שטיקעלעך טויט
מיט די לאַנגע, דורכזיכטיקע באַקן.

גייט ער מיד אויף צעוואַקלטן דיל
און שמייכלט — און ווייס ניט צו וועמען,
און ער פילט, אַז ווי האַניק רינט שטיל
אים דער צער פון די וויעס און ברעמען.

און ער פילט — אַזוי בלייך און פאַרקלערט
אַ די ווידוי איז נאָענט און באַזיגלט.
בלייבט ער שטיין, און אַט שטייענדיק, ווערט
ער אַנדרימלט אין שלעפּעריקן שפיגל.

ביינאכט

פאָר ג.

וואָס קען זיין נענטער ווי אַ קליין געוויין אין ליד
און — פּלוצים אין דער נאַכט אַ פּאָר געציילטע טריט
פּון אַ פאַרבענקטער, בלייכער, ציטערדיקער פּרוי,
וואָס גייט אויף מידע שמיגן שלעפּעריק און גרוי.

דו ציטערסט אויף, דו האַרסט. דו מיינסט : פּאָר דיינעטוועגן
האַט זיך צערוישט פּון טריט דאָס מאַנענדיקע קלאַפּן,
כאַטש אויף קאַלטע שוּיבן קלאַגט אַ לאַנגער רעגן,
אַזאַ פאַרלוירענער — די אויסגעוויינטע טראַפּן ...

ליד פאַרן אַנקום פּון אַוונט

זעט : איך בין צייטיק ווי דאָס זאַמע פעלד
און פּול מיט ליבשאַפט ווי אַ שלאַנקער בעכער.
איך בין דאָס בלויסטע זילבער פּון די דעכער,
ווען אַוונט אַטעמט פּון אַ ווייטער וועלט.

זעט : איך בין גרייט : אַ לייכטער, וואָס פאַרברענט,
און שטילער ווי דאָס שטילסטע גראַז אין תּמוז
און פּול מיט אומעט, ווי אַן אַלטער מאַמעס
פאַרנאַכטלעך-נאַענטע, פּיל-געליכטע הענט.

אַ ליד פאַר מיין שוועסטער סאליע

פאַר וועמען זאָל איך מיך שעמען,

פאַר וועמען,

וואָס מיין טרויער האָט גרויע ברעמען,

וואָס מיין טאָג האָט בלויע וואַנסעס,

וואָס מיין נאַכט האָט אַ ציגנבערדל,

וואָס ס'זױנטל שפּרינגט ווי אַ פּערדל

און שפּילט מיט בלעמער אין קאַרטן ?

פאַר וועמען זאָל איך מיך שעמען,

פאַר וועמען —

וואָס איך וויל מיר אַ שפּילעכל נעמען,

וואָס דער מאַי איז גוט ווי אַ קיכל

און שטערן אויפן הימל לייענט מען

ווי מעשות אין אַ קינדערביכל

מיט עקדישן, שלאַנגען, מיט קונצנמאַכערס

און שיפן אין ווייטע פאַרטן ?

פאַר וועמען זאָל איך מיך שעמען,

פאַר וועמען,

וואָס ווערטער טראַגן מאַדנע נעמען

און וואָס די ברידער גרים מיט פאַן טוואַרדאַווסקי

זיינען געקומען אויף אַ קאַטש צו פאַרן

מיט אַ שוואַרצן קאַטער און אַ גילדן טשוועקל —

און האָבן געבראַכט אין אַ זיידן פּעקל

מיינע נאַרישע, נאַרישע קינדעריאַרן ? ...

דאָס איז דער אָוונט

דאָס איז דער אָוונט : שטילער, אָנגעלענטער
ווערט גאָר די וועלט און יעדעס האַרץ קלאַפט נענטער,
און מיידער ווערט אין בלוט דער גאַנג פון טראַפנס
און גרויס די שטילקייט, וואָס ליגט מיר צוקאַפנס.
ווייל כ'האַב געמאַן דאָס ווערק, וואָס האָט באַפוילן
דאָס גרויסע ליכט, וואָס ליגט אין מיר פאַרהוילן.
און טיפער נייגן זיך די האַריוואַנטן
אין גרויסער בלויקייט צו דעם אומבאַקאַנטן
און שטילן גאַסט, וואָס בינדט צונויף די גאַרבן.

דאָס לעבן ווערט געהייליקט נאָר פון שטאַרבן ...

מיט ליבשאַפט רינט די שטילקייט פון מין וויע.
טאָ גרייט דיך, האַרץ, צו טונקעלער נסיעה!
און שטייכל טיף מיט דרעמלענדיקע אויגן
צום זאַטן האַרבסט און צו די פולע סטויגן
און צו דעם טויט, וואָס האָט זיך ניט פאַרשפּעטיקט,
ווי אַט דער סאָד, וואָס אַטעמט טיף, געזעטיקט
מיט צייטיקייט און זון — און וויל שוין שלאָפן ...
דאָס איז דער אָוונט.

א י ך

ווי גרינג איז מיר, ווי וואויל איז מיר, ווי גוט,
וואָס קיינער טוט נישט אויס פאַר מיר דעם הוט,
ווען ס'וואָגלט פריי אין שטויב פון גאַס מיין פום!
וואָס ס'וואַרטן ניט אויף רוישנדיקע שוועלן
ביי גלאַנצנדיקע פיר הענג פון האַמעלן,
און נישט ביים רויטן סאַמעט פון פאַמעלן
די שטייפע קעלנערס מיט אַ גרייטן גרום.

און כ'גיי מיר אויף די גאַסן פראַנק און פריי
און כ'זינג אַ לוסטיק ליד און גיב אַ שפיי
די לעצטע רעשמלעך פון אַ ציגאַרעט.
און ווער — אויב ניט פויערים אין די שענקען,
וואָס לעכצן אין די ווינטער-נעכט און בענקען,
אויף לאַנגע יאָרן וועלן נאָך געדענקען
די מעשות פון אַ . . . יידישן פאַעט ? !

און מיר איז גוט, וואָס כ'גיי מיר פול מיט פשטות
צום ברעג פון בלויען האַריזאָנט — אַ פינטל.
וואָס כ'האַב דערפילט דעם טיפסטן סוד פון ווינטל,
פון וואַרצלענדיקער ערד און בידנעס גראַז,
פון טעג, וואָס זיינען פול און זאַט ווי האַניג
און צייטיק ווי די מיטאַג-צייט אין סאַדן
און גוט ווי פרומע אויגן פון אַ האַז !
און לייכט דען ניט אין אויפגלי פון מיין בליק
דער צער פון מעסער-שמעכערס און גולנים,
וואָס וואוינען פינצטער אונטער שוואַרצער בריק ? !

און ליגט דען נישט אין קנייטשן פון מיין פנים
 די זריעה פונעם גומן און פון שלעכטן ? !
 און בין איך ניט אצינד ווי איר א שטיק
 פון זון און ניט א גרודע פון דער ערד,
 וואָס מראַגט אויף זיך דעם רשע און גערעכטן ? !

ווי גוט איז מיר, ווי גוט איז מיר, ווי גוט,
 וואָס ס'רינט און ברויזט און וויכערט אין מיין בלוט
 א ווילדער צער און מילדע פרייד פון דורות !
 וואָס כ'מראַג אויף מינע נידעריקע פלייצעס
 די קאלטע שרעק און וואַרגנדיקע מורא'ס
 און יום-טובדיקן שימער פון מנורות,
 וואָס אַמעמט שטיל אין צימער צארט ווי זייד
 און גרויע טעג פון האַנדל און פון וואַנדל,
 ווי אַלע, אַלע מענטשן פון מיין צייט.

און גוט, וואָס ס'צוקט אין צארטקייט פון מיין וויע
 דער גומער, נאַענטער, פערלדיקער אַוונט
 דין ווי א צארטע, פלאַטערדיקע טויב.

וועל איך צעשלייפן נאָך אַמאָל די וועגן,
 וואָס הילן זיך אין גליענדיקן שטויב !
 גיין נאָך אַמאָל דעם וועג, וואָס כ'בין געגאַנגען !
 ווייל כ'האַב געוואונען פיל און פיל פאַרלוירן,
 ווען כ'בין אַדורך דורך אַוונטיקע טויערן
 פון וועלט, דורך שמילע, אַוונטיקע טויערן ...

אין אַ שווער־דער־גרייכטער שעה

אַ, צינדט מיר אַן צוויי ווייסע לעכט,
צוויי ווייסע לעכט אין שוואַרצע לייכטער!
און לאַזט מיך גאַנץ אליין, דעם קנעכט,
אין אַם דער שעה, דער שווער־דער־גרייכטער!

אַ, לאַזט מיך, לאַזט מיך גאַנץ אליין,
ווי כ'בין געווען דאָס גאַנצע לעבן.
גאַל און געלעכטער און געוויין
האַט מיר אַיעדער פריינד געגעבן.

און איצטער וועל איך זיך מיט זיי
געזעגענען ווי מיט באַקאַנטע —
מיין טרויער וועט זיין שמיל ווי שניי
און ריין ווי בלויע האַריזאָנטן.

איך ווייס: איך בין געווען אייך פרעמד
און כ'האַב אייך שמענדיק אויסגעמיטן,
כאַטש ס'האַט גענעצט מיט בלוט מיין העמד
פון האַרץ, וואָס ס'האַט דער צער געשניטן.

ווייל ס'לעבן איז געווען מיר שווער
און ס'האַט די גאַנצע וועלט, די גרויסע,
געהאַנגען ווי אַ פולע טרער
און מיד געשמייכלט ווי אַ גוסס.

און כ'בין געגאַנגען שמיל־פאַרקלערט
אַריין אין זיך, אין זיך פאַרלוירן,
ווי ס'גייען דרימלענדיקע פערד
פאַרנאַכט, דורך טונקלענדיקע טויערן.

איך ווייס ניט, ווער עס איז גערעכט
געווען: צי איר, צי איך, צי ביידע?
נאָר כ'וועל ניט לייקענען דאָס רעכט,
וואָס איר, נאָר איר האָט צום גן-עדן...

נאָר איצמער לאַזט מיר, לאַזט אליין
אין אַט דער שעה, דער שווערער-גרינגער!
כ'וויל גאַנץ אליין זיין, גאַנץ געוויין
און נאָכט, וואָס צימערט אויף די פינגער.

זאל איבער מיר זיך בלויז די קלאַג
פאַרנייגן, שאַטנדיק פאַרזונקען,
ווייל ס'האַט פאַרגעסן מיך דער מאַג
און ס'האַט די נאָכט מיך אויסגעטרונקען.

נאָר צינדט מיר אַן צוויי ווייסע לעכט,
צוויי ווייסע לעכט אין שוואַרצע לייכטער —
און לאַזט מיך גאַנץ אליין, דעם קנעכט,
אין אַט דער שעה, דער שווער-דערגרייכטער.

ווערטער

ווי סומנע זענט איר, ווערטער, אין די ווערטערביכער,
ווי זעלנערס אין קאלומנעס גלייכע אויסגעשמעלט!
פארגוילעמט גלאַצן „וויעס“ ביי דעם „וואַרט“ און „וויכער“ —
סימבאָלן טויטע פון דער ברוזנדיקער וועלט!

העי, ברעכט אַרויס פון שורות, ברעכט אַרויס! צעשמעמערט!
און לאָזט אייך מיט שגעון אין אַ ווילדן טאַנץ!
צעבראַסטעט אייך! ווערט מענטשלעך-נאַקעטיק, אַנטגעמערט
און זיס צעגיסט אייך אינעם מויל ווי אַ מאַראַנץ.

אַרויס אין אַ געוויר און ווילדע קאַראַהאַדן,
צעקלינגט אייך גלעקער, שטאַרק און ריטמיש טאַנצט צום טאַקט,
צעבליט אייך, ווי די קאַרשן דאַרפיש אין די סאַדן
און בריט ווי בלויער פּראַסמ, ווען ווינטער ברענט און קנאַקט!

צעבליט אייך און צעוואַקסט מיט שמחת, מיט גערעכטער,
צעפלאַקערט אייך ווי שמאַל און טוט אַ ברי ווי בליץ!
העי, בלאַנדער שמייכל דו — צעוואַקסט דייך צום געלעכטער
און קייקל דייך און שטיק דייך פונעם בעסטן ווייץ!

איר, פונעם מענטשן-פלייש, איר לעבעדיקסטע שטיקער,
איר אַקראַבאַטן טאַנצנדיקע אויף דער ליפּ!
ווי גוטער שאַס פון ביקסן גיט אַ טרעף צום עיקר
און פאַלט אַריין ווי דונערס אין דער זיב'טער ריפּ! ...

פליט גרינג, פליט גרינג אַרויס, ווי וויעסנעדיקע שוואַלבן,
און בליט אויף יעדנס ליפּן פּרילינגדיק און זיס.
און וועט איר אַנהייבן צו וויאַנען און פאַרפאַלכן,
פאַלט צו דער ערד — איך זאַל אייך טרעטן מיט די פיס!

און איצמער שמילער, שמילער, פליסנדיקע ווערטער :
פון אלע ביימער טריפט די בלויקייט פון פארנאכט ...
פארחלומט אייך, ווערט שמילער, ווייכער און פארקלערטער,
ווי סאמעט-ווייכע טייכן אין א מידער נאכט.

און נאָכדעם — וועקט אייך אויף! און ווידער פריש און ניכטער
דער מאָרגן קומט! אַרום! די פינצערניש צעפראַלט!
צעקלינגט אייך ווירטואַזיש ווי אַ פּידל-דיכטער —
און וואַיעט ווי אַ פינצער וואַיעדיקער וואַלד ...

זייט צאָרט ווי מידע מיידלעך, פּערלדיק ווי טויען,
ווי פּוקסן כימער, אָנגעכמאַרעט ווי דער חשד.
זייט היים און בייגעוודיק ווי גלוםנדיקע פּרויען
און ווי דער פּוך פון פּלאַמערלינגען דעליקאַט.

און איצט — ווערט ווידער מעכטיק! וויכערט ווילד און ברויזט
און ווימלט ווי אַ סטאַדע אויפגערייצטע שקלאַפּן!
באַווייזט די קראַפט פון וואַרט (אַ וואַרט איז אַ פּוינט).
געדענקט : בלויז מיט אַ וואַרט האַט גאַט די וועלט באַשאַפּן! ...

דער הייליקער פראנציסקוס פון אסיסי

דער הייליקער פראנציסקוס פון אסיסי מראכט :

א שמילע מרער
אין אויגן פון פערד —
ווער
אויף דער ערד
קען זיין טיפער און מער ?
ווער ?

דער הייליקער פראנציסקוס פון אסיסי זאגט :

איך האב ניט געקריצט אין זאמד דעם נאמען „אייביקייט“,
איך, מינדסטער שטויב פון מידנסטער שטויביקייט !
א, גלויב :
ס'איז אייביק נאָר די שמילקייט פון אַ מויב
און די פשמות פון אַ דערפל.

דער הייליקער פראנציסקוס פון אסיסי זינגט :

א, דו טיפער שלייער !
א, דו טיפע נויט !
איך האב געזען דאָס לעבן,
איך האב געזען דעם מויט,
און כ'ווייס ניט, ווער ס'איז דאָס לעבן
געווען, און ווער דער מויט ...

די מעשה וועגן אַ פּיִש, וואָס האָט געדאַוונט צו גאַט

ס'האַט היינט אינעם פּראָסטיקן מאָרגן
אויפן קרעמערס צעבלומיקטן מיש
פאַר שרעק און פאַר צער זיך געוואָרפן
אַ דין-צעזילבערמער פּיִש.

געוואַלטיק האָט אויף אים געדונערט
די האַק — ווי אַ שטאַלערנע רומ
און ער — האָט פאַר שרעק און פאַראַכטונג
געפלעקט מיט זיין רויט-קאַלטן בלוט ...

און מאַדנע, מאַדנע, ווי רואיק,
ווי זיס, ווי מילד און ווי זאַנפט
האַט זיין קינדיש אויג זיך פאַרהידושט
אין שטאַלערנעם רעגן פון קראַמף.

נאָר ווען ס'האַט דער קלאַפּ אויפן קאַפּ אים
צעהאַקט און צעבלומיקט זיך — האָט
דער זילבערנער פּיִש זיך צערעוועט
אין זיין שרעקלעכער שטומקייט צו גאַט ...

און שפעטער, פאַרנאַכט, איז געזעסן
באַ שבת-געהייליקטע לעכט
מיין מאַמע — און פריילעך געגעסן
מיט מיר אַ געפעפערטן העכט ...

די פאסאליע

איצט זאל מיין וואָרט גיין ערנסט און פאָוואָליע,
ווייל כ'זינג אַ ליד לכבוד אַ פאָסאָליע ...

ווען די פאָסאָליע ליגט אין שמאַלע שוימן
(ווי איז איר ווערן קינדיש ליב און שמיל)
בלויט יונגע פרייד און פשמות אויף די פלוימן,
וואָס זיינען אַלט און קלוג — און טרוימען פיל.
דיין טרויעריק האַרץ ווערט פריילעכער און העלער,
ווען זי צעקלינגט זיך אויף אַ ווייסן טעלער ...
דער הימל האָט זיך שמיל אַראָפּגעבויגן
און קוקט אויף איר מיט גוטע, גרינע אויגן.
און זי — זי שמיכלט ווייס און שמיל ווי שניי
און שיין אזוי, אַזש עס טוט איר וויי ...

ווער ס'זויל מעג לויבן גרויסקייט און בהלה —
איך זע די גרויסקייט נאָר — אין אַ פאָסאָליע ...

ווער ס'זויל, מעג לויבן גרויסקייט און בהלה —
האַט ניט קיין האַרץ, וואָס איז פון זון צעהעלט,
דער ווייס ניט, וואָס ס'איז פרייד און וואָס איז שיינקייט
און פאַרוואָס ס'האַט באַשאַפן גאַט די וועלט.
ווייל אין דעם קליינעם קערן איז פאַרבאַרגן
דער זין פון נעכטן, היינט און איבערמאָרגן :
זיין קליין און שיין און שמיל און גאַרנישט וועלן,
ווי זיך מיט פרייד און אייביקייט צעהעלן.

טאָ זיי איצט קלוג — און גיי אַרויס פון סאַד —
און זאל צו גוטסקייט פירן דיך דיין טראַט ...

ס'געלעכטער פון פייגל איז טויט

ס'געלעכטער פון פייגל איז טויט
(ס'האט דער גילדענער טאג זיך פארשפעטיקט)
און ערד איז געטונקלט ווי ברויט,
מיט די צייטיקסטע הארכסטן געזעטיקט.

א, הארץ מיינס, וואס ביסטו אזוי
פארקלערט און געבלייבט פון באדויער ?
ווער קען דען די גרעניץ, וואס שניידט
די קרייזן פון פרייד און פון טרויער ? !

נאך צימערט מיט ווילדגענדז די לופט
און וויגט זיך אויף בלומען און פארבן —
צי הערסטו ניט ס'לעבן, וואס רופט,
דאס לעבן אין אַמעס פון שטארבן ?

ווייל לעבן און טויט זיינען איינס :
אן אַמעס . . . א צימער . . . א בענקען . . .
וואס דאס איינע נעמט דיר אוועק,
וועט דיר תמיד דאס אַנדערע ברענגען.

ס'האט ניט קיינער דאס לעבן דערהויבט
און דעם טויט וועט ניט קיינער באצווינגען :
זייער גליווער און אַמעס איז בלויז
איינ רינג אין געפלאַכטענע רינגען.

איז פאל איצט פאר פרייד אויף די קני,
פון דער גרויסער דערקענטניש געזעטיקט :
ס'קומט צום לעבן ניט קיינער צו פרי,
ס'האט זיך קיינער צום טויט נישט פארשפעטיקט . . .

צוויי טונקעלע פערד

(מלך ראוויטשן)

צוויי טונקעלע פערד,
טונקל און שטיל ווי די הארבסטיקע
ערד,
וואָס האָט גענידערט אַראָפּ פון דעם
באָרג,
ווי פון אַ ווייטן, אַן אָפענעם הימל, —
אין שווערן געשפּאַן, אין האַלב-שלעפּריקן דרימל,
האַבן גענענט ווי צוויי טונקעלע נביאים
וואָס קערן זיך אום פון אַ שטויביקן
וועג.
און זיי האָבן געבראַכט
אַ צייטיקע זעט און אַ גרויסן פאַרנאַכט
און ריחות פון אויבס און סודות פון
היי —
און אַ היימישן סקריפּ פון אַ וואָגן.
אַ הייליקע פּראַצע.
די וועלט הייבט אַן טאַגן.

ח ו מ ש

דער **ל** זעט אויס ווי א קעמל,
אויף אים רייט אברהם ארויס פונעם זוניקן לאַנד,
און דער **צ** — אן אמתער צדיק,
גייט אים נאָך און האַלט דעם וואָו, ווי א שטעקן אין האַנט.

און שרה איז שייך ווי די וועלט
זי טראַגט אויפן קאָפּ פון אַ ש — אַ דימענטענע קרוין,
און אויפן **פ**, ווי אויף אַ פייפערל —
זינגט יעקב זיינע פאַרבענקטע פאַסטעכער-לידער אין פלוין.

זיי גייען אַצינדער אין מידער אַטלעס-גלאַנץ
ווי גרויע לעבנס, ווי פאַרצייטיקע לעבנס,
אַראָפּ קיין סאַנדז, צו מיין רבין.

זיי וועלן מיך אַלע פאַרהערן, צי כ'קען שוין „ויקרא“,
דער הימל איז שמיל, און אין צער איז פאַרהוילן די ערד.
מיין טאַטע איז בלאַס,
מיין מאַמע וויינט.
און מיין זיידנס באַרד איז מאַדנע לאַנג,
און אין מאַדנעס טרויער פאַרקלערט.

II

אנוערדיקע

אויף נאָרפּאָלק סטריט, אויף הענרי סטריט...

אויף נאָרפּאָלק סטריט, אויף הענרי סטריט . . . דאָ גיי איך,
ווי צווישן פרעמדע שבטים פון האַיטי.
איז דאָס מיין פּאָלק? מיין גורל? איז דאָס מיין שפּראַך? !
אַ ווערטער גרויע, ווערטער לאַנג פאַרבלימע !

אַ מלית גלאַצט דורך וויינענדיקע שויבן
פון טונקעלער קראַם. און ס'גרויט אַן אַלטער סידור
מיט עבר-טייטש, מיט ענגליש און מיט טרויער.
(אַ גאַט, פאַר וועמען שרייב איך מיינע לידער?)

אַ גאַט, פאַר וועמען ווייטאַגט איצט מיין וואָרט?
פאַר וועמען זאָל עס איצט זיין האַרץ אַנטבלויזן?
אויף לאַנגע שמריק אין זשאַווערדיקע הויפּן
גלייכגילטיק הענגען מידע אונטערהויזן . . .

דאָ האַט מיין פּאָלק זיין לעצטע שלאַכט פאַרלוירן.
אַ לאַנד פון צער ! אַ מלכות פון פאַרדאַרבן !
פאַראַבלט בייג איך איין דעם קאַפּ : איך ווייס :
דאָס איז מיין שטאַט, מיין לעבן, און מיין שטאַרבן . . .

איך בין דא צווישן אייך דער קלענסטער

(אנא מצאנאלינס אנדענק)

איך בין דא צווישן אייך דער קלענסטער,
אין אייגענעם צימער — נע ונד.
כ'קוק דורכן רוים, ווי דורך א פענצמער
מיט שרעק און נאגנדיקן חשד.

פון שטויב פון שמראָז דאָס גראָז ווערט גרויער
און ס'מונקלט שוין מיין לעצמער חוש,
ווי ס'הארץ וואָס לעבט פון ברעקלעך טרויער.
מען קען מיד טויטן מיט א קוש! ...

דאָס איז דער האַרבסט

דאָס איז דער האַרבסט —
ער וועט דיר דאָס האַרץ צעברעכן.
(פר. ניטשע)

דאָס איז דער האַרבסט אויף דער וואַל-סטריט,
א האַרבסט וואָס קיינער באַדאַרף נישט.
בלעטער פאלן פון בוים,
בלעטער, וואָס קיינער באַדאַרף נישט.

דאָס איז דער האַרבסט אויף דער וואַל-סטריט,
א האַרבסט וואָס הלומט ניט, וויינט נישט,
ס'באַדאַרף אים א פּאַעט
פאַר א ליד — וואָס קיינער לייענט נישט.

דערציילט מיר ניט פון קיום און פון האַפּט

דערציילט מיר ניט פון קיום און פון האַפּט :
 ס'גייט אויס אין פראַסטן לאַמפּ דאָס ביסל נאַפּט.
 פון אומות מעכטיקע ווערט אַש און חורבן.
 מימור און צעזאָר זיינען אויסגעשטאַרבן,
 ווי ס'שטאַרבט אַ קראַנקער הונט, וואָס עסט פון רינשטאַק.
 צו וואָס דער גאַנצער מומלענדיקער בינשטאַק !

דערציילט מיר ניט פון קיום און פון האַפּט.
 מיר האָט די טיפּסטע פרייד פון זיין פאַרשאַפּט
 אַ משווירקענדיקער, גרויער וואַראַכיי,
 וואָס האָט געהיפּט מיט נאָך אַ צוויי צי דריי
 מיט-פייגעלעך אין סאַמע מיט פון גאַס
 און איז געווען פול מיט ערנסט און מיט שפּאַס.

איר רעדט פון קיום — און איר רעדט פון באַמבעס.
 פון רוים, ירושלים און ניו-יאָרק
 ווערט אַש און רויך אין טויטע קאַטאַקאַמבעס.
 און ער, דער וואַראַכיי, האָט אויסגעטשווירקעט
 זיין ליד און איז — אַ מייסטער אין אַנמלויפן —
 אַוועקגעפלאַטערט חנעוודיק און גרינג,
 און איצטער טשווירקעט ער אין אַלע הויפן.

דערציילט מיר ניט פון גאַנג צו דער לכּנּה,
 איר חוצפהדיקע שפּאַלמערס פון אַטאַמען !
 פון אַלע הערצער רעוועט עס : סכּנּה !
 אויף די פּלאַנעטן גרייט איר שוין פּאַגראַמען !

מענדל נייגרעשל

איר האָט געלאַכט פון קינדער און פּאַעמן,
וואָס האָבן טיף געטראַכט פון לבנות און פּלאַנעטן,
איר אָפּגרונט-טיפּע, גרויסע וועלט-פּאַרשטייער !
און היינט זענט איר געוואָרן גאָר די טרוימער
און לבנה-גייער !

איר רעדט פון האַפּט און קיום, און ערשט נעכטן
האַב איך געזען אַ גאַנצע וועלט אייך שעכטן,
אַז ס'שפּריצט נאָך איצט דאָס בלוט פון אייער מעסער.
פרעגט זיך ביים וואַראַכיי :
דער וואַראַכיי ווייס בעסער.

אין גרויען הויף פון יידישן וואָרט

אין גרויען הויף פון יידישן וואָרט
 גיי איך אַרום ווי אַ הינדל.
 גיב איך אַ פּיק אַ קליינינקן קערן.
 מיין איך, אַז דאָס איז דער ליכטיקסטער שמערן.
 דערנאָך טו איך קוואַקען מיט שמאַלצן געשריי,
 ווייל כ'פּיל : אַמ-אַמ — לייג איך דאָס גילדענע איי.
 לאַזט די מעשה זיך אויס מיט אַ בוידעם.
 גיב איך אַ זיפּין (שוין שטילער) : אַי-וויי,
 און כ'לייג מיר פשוט — אַ פשוט איי
 און שוין.
 מ'זעט מיר ניט געבן דערפאַר קיין גילדענע קרוין.

אין גרויען הויף פון יידישן וואָרט
 טו איך וואַרקען אַזוי ווי אַ טויב.
 וואָס וואַרקעט אַ טויב ? „איך גלויב“.
 נאָר צי גלויב איך ? און ווי קען מען גלויבן,
 אַז ס'ליגט שוין דאָס לעבן אַ שטויב צווישן שמויבן ? !
 טו איך דאָס זעלבע, וואָס ס'טוען
 מיינע פריינד, די שטילע פאַעמן.
 וואָס שניצן מערצינען און שלאַנקע סאַנעמן.
 און כ'זינג
 אַ געזאַנג צום הייליקן שקר.

אין גרויען הויף פון יידישן וואָרט
 בין איך אַ הונט אַ געטרייער,
 וואָס לעקט יעדן רינג פון דער „גאַלדענער קייט“
 און היט ס'דאַכרע-מזל פון פייער,
 כאַטש לאַנג, ווי עס קומט ניט קיין פייער
 צו אונדזער הרוב געוואַרענעם שייער,
 און לאַנג ווי אַ בליץ טומט ניט פאַלן

אויף אונדזערע ליידיק געוואָרענע שטאַלן,
און ס'קומען צומאַל ניט
אַפילו די קלענסטע גנבים.
מאָך איך אַן אַנשטעל,
אַז זיי קומען יאָ —
און כ'ביל מיט אַלע דאַרפישע כלבים ...

אין גרויען הויף פון יידישן וואַרט
וואָס בין איך ?
אַ הינדל, אַ טויב און אַ הונט.
און ווייל כ'בין אַ הינדל, איז טאַקע צרות :
אַז מען דאַרף מיך אַפילו ניט אויף כפרות !
און ווייל כ'בין אַ טויב,
וועל איך אַראָפּפאַלן וועגס פון אַ פענצמער,
ס'וועט מיר רינען בלוט פונעם שנאָבל
און כ'וועל ווערן אַ רויב
אינעם שטויב
פון די אויטאָס און ניו־יאָרקער גאַסן.

און ווייל כ'בין געווען אַ הונט אַ געטרייער
און געצאַלט דעם אַרבעטער־רינג פינקטלעך מיין שמייער,
וועט מען מיר מאַכן אַ רעכטע לוייה.
און איז אַ טרומנעלע וועט מען מיך פירן
צו מאַני לייבן
און משה לייבן —
און דאַרט וועל איך ליגן מיט די גרעסטע לייבן.
און דאַרט —
אויפן הייליקן אַרט,
דעם שמילן, דעם טרערן־באַנעצמן,
וועל איך היטן דעם לעצמן,
דעם לעצמן הויף פונעם יידישן וואַרט.

די באַלאַדע פון מאַנהעטן

וואָס האָסטו געזען אין מאַנהעטן דער שטאָט,
אין דער שטאָט פון דעמאָנען און געמער ?
— אין אַ הויף פון אַ הויז האָט אַ בוים זיך צעבליט
און צערעגנט מיט קנאַספן און בלעמער.

וואָס האָסטו געפילט אין מאַנהעטן דער שטאָט,
אין געראַנגל פון בלוטיקע שלאַכטן ?
— כ'האַב געפילט ווי אַ בוים האָט צעשמייכלט זיך מיף
אין באַרוואַיקמע, בלויז פאַרנאַכטן.

וואָס האָסטו געפילט אין מאַנהעטן דער שטאָט,
אַ גייער פון טונקעלע וועגן ?
— כ'האַב געהערט, ווי דער בוים האָט צעוויינט זיך ביינאַכט
און געשריגן צום האַרבסטיקן רעגן.

אינעם יאָר, אינעם קאַך, אינעם בראַך פון דער שטאָט
וואָס האָסטו דערקענט און פאַרשטאַנען ?
— אין דער מיט פון דער וועלט וואַקסט אַ ריזיקער בוים,
וואָס מוז בליען און וואַקסן און וויאַנען.

נאַכט און נעפל אויפן האַדסאַן

מען זעט דאָ גאַרניט מער : נאָר ליכט און נעפל.
די בריק פאַרשווינדט. און קליינע לעמפלעך שפּראַצן
פון איר צום שמילן שלעפּעריקן האַדסאַן,
וואָס וויגט זיך אין אַ לאַנגער, מילדער גרויקייט.

מען זעט דאָ גאַרניט מער : נאָר ליכט און נעפל.
דער נעפל וואַקסט. אַ ליכט בליט אויף. עס לעשט
זיך אינעם ווייכן, שמעלצנדיקן מעש
פון טייך, וואָס וויגט זיך אין אַ מילדער גרויקייט.

מען זעט דאָ גאַרניט מער : נאָר ליכט און נעפל.
און איך בין אויך, מיין גאַט, בלויז ליכט און נעפל,
פאַרהוילן צווישן יידישע פּאַעטן . . .

און ווער ווייס, וואָס די צייט וועט פון מיר קנעטן
און פון מיין גרויסן צער ; צי ליכט, צי נעפל —
ביים האַדסאַן-ברעג, וואָס שניידט זיך דורך מאַנהעטן ?

אין האַרטן ברען פונעם לעבן

אין האַרטן ברען פונעם לעבן
האַט דער מינדסטער שאַרף מיך אַנטמוטיקט.
אַבער אין שלאַכטפעלד פון לידער
האַב איך געקעמפט און געבלומיקט.

פאַרעקשנט, האַרט און פאַרכיסן,
האַב איך געדונערט מיט באַמבעס,
פון אַנגעצונדענע ווערטער
אויף הערצער ווי קאַטאַקאַמבעס.

כ'האַב זיך געמיט און געראַנגלט
אַפילו מיט ווינציקסטע טראַפן!
און נישט געזוכט האַב איך קיינמאַל
קיין אַפרו אין שטילקייט פון האַפן.

אַפילו אין שעהן פון יאוש
האַב איך נישט פאַרלוירן דעם האַפן.
אַן אַפרו בלויז האַב איך פאַרגינט מיר
אין שמאַלע הפסקות פון סטראַפן ...

און כאַטש כ'בין געווען פון די שוואַכסטע,
האַב איך געקעמפט — ווי דער גרעסטער.
און כ'האַב נישט קיינמאַל פאַרלאָזן
די האַרטע מויער פון פעסטונג.

צי האַב איך געוואונען? — איך ווייס נישט.
כ'ווייס נאָר, כ'האַב געשלאָגן זיך מומיק —
כאַטש ס'האַט די ברוסט און דאָס האַרץ מיר
אויף ווערטער, ווי צלמים, געבלומיקט ...

עלעגיע אויפן האַדסאַן

וואָס צימערסטו, האַדסאַן באַרומער,
מיט דינעם דעמער פון זילבער ?
פאַר וועמען צערטלט
דיין ציטריקע פאַליע
דעם ברעג מיט גרין-גאַלדענע גראַזן ?

אויף דיינע ברעגעס האַט מען
געשאַכטן אינדיאַנישע שבטים,
אויף דיינע ברעגעס האַבן
קינדער געשריגן צו גאָט !

וואָס צימערסטו, האַדסאַן באַרומער,
מיט דינעם דעמער פון זילבער ?

איך וואָגל ביי דיינע ברעגעס,
אַן אייביקער וואַגלער,
און כ'גאַף אויף די ביימער, וואָס שמייען
ווי הייליקע הירשן.
זיי טרינקען
דאָס בלויע וואַסער פון אַוונט.

איך קום פון דער ווייטנס,
איך קום פון די ברעגעס פון ווייסל.
דאָרט האַט מען געשאַכטן מיינ שבט,
דאָרט האַבן קינדער
ביינאַכט געשריגן צו גאָט !

וואָס צימערסטו, האַדסאָן באַרומער,
מיט דינעם דעמער פון זילבער ?
פאַר וועמען צערמלט
דיין צימריקע פּאַליע
דעם ברעג מיט גריין-גאַלדענע גראָזן ?

וועט איינמאַל שפּרייזן אַ וואַגלער
ביים גרינעם ברעג פון דער ווייסל
און גאַפן, ווי איך, אויף די ביימער,
וואָס שטייען
ווי הייליקע הירשן
אויף ווייטע, גריין-גאַלדענע גראָזן ?

און וועט אויך די ווייסל
צערמלען מיט צימריקע פּאַליעס
די ברעגעס,
וואו מ'האַט געשאַכטן מיין שכט,
וואו מ'האַבן געקוילעטע קינדער
ביינאַכט געשריגן צו גאַט ?

וואָס קלאַנסטו, פאַרהוילענער האַדסאָן,
דאַס אייביקע
ווייליד
ביינאַכט, ווען מ'רוישן די שמערן ?

דער פאָעט און דער פּרילינג

איז וואָס, אַז כ'בין שוין דער לעצטער,
איז וואָס, איז וואָס, איז וואָס?
עס בליט נאָך מיט טוויאיק-באַנעצטער
פּשמות דאָס אייביקע גראַז.

דאָס גאַלד, וואָס בליט אויף די דעכער,
בליט אויך אַצינדער פאַר מיר.
די זון אין אַ גילדענעם בעכער
ברענגט האַניג אַריין דורך מיין טיר.

מיט אויפגעפּראַלמע כוחות
גייט אויף די ערד ווי אַ שווערד.
אַ, לאַזט מיר בליען היינט אויכעט,
זיין ווידער אַ שטיק פון דער ערד.

אַ פּאָעט איז אַן אויבסבוים, אַ, ברידער,
און טראַגן מוז ער פּרוכט.
און איך מוז בליען מיט לידער,
כאַטש ס'האַט זיי ניט קיינער פאַרוזכט.

און ס'וועט שוין ניט קיינעם דערפרייען
זייער שווערד-געשנימענער קלאַנג —
(איך בין אויף מיין יורש'ס לויז)
געגאַנגען שוין לאַנג, אַזוי לאַנג).

אויף פעלדער קלאַנג די מתים
און ביי מיר איז זוניק און שמיל.
דאָרט דעמערן חורבות — איך ווייס עס —
נאָר ביי מיר אין האַרץ זינגט אַ גריל.

זי זינגט ווי אונטערן אויוון
דער אויוון איז מער שוין נימא).
איז טאָר איך ניט זינגען און לויבן
דאָס לעבן אין ליכטיקער שעה ?

ניט גיין מיט מויליק באַנעצער
פּשמות פון אייביקן גראָז ?
איז וואָס, אַז כ'בין שוין דער לעצטער ?
איז וואָס ! איז וואָס ! איז וואָס ! ...

איינזאמקייט

צו וואָס זאָל איך גלייכן דעם אומעט ?
כ'זועל אים גלייכן צום אומעט אליין,
ווען ער קומט אין בלויע פארנאכטן,
אין פארנאכטן פון שרעק און געוויין.

ווען ער קומט אין בלויע פארנאכטן
נערוועז און צארט ווי אפּריל,
און זעצט זיך פארטראכט מיר צוקאפּנס
און זעצט זיך מיט מיר אויפן דיל.

כ'זועל אים גלייכן צום הונט, צום געטרייען,
וואָס האַלט וואָך אויף דער שוועל פון מיין הויז
און קוקט מיט פיל-אויגיקן לויער,
אַז די איינזאמקייט זאָל ניט אַרויס.

אַ, איינזאמקייט טונקעלע און טיפע,
וואָס טרייסט מיך מיט צערטלעכן גלעט !
זי וועט מיר אויך אַנצינדן בלייכע
ליכט אויף מיין טויטנבעט.

כ'זועל אים גלייכן צו יענעם טויטן,
וואָס ליגט שטום אינעם לעצטן אליין,
אליין אין בלויע פארנאכטן,
אין פארנאכטן פון שרעק און געוויין.

טויבנשטיל

כ'וואַלט וועלן זיין אַ זקן, מיד און טויבנשטיל,
די שמורעמדיקע טעג אויף ווייכע רו פאַרביימן.
מיט אייניקלעך זיך זעצן אויפן האַרמין דיל
און מעשהלעך דערציילן פון פאַרהילכטע צייטן.

די אַוונטיקע זון זאַל מיט אַ מידן ברען
באַגילדן מיר מיין שטוב (ווי וואונדערלעך דער לויך איז! ...)
כ'וואַלט זיך געזעצט צום טיש מיט אַ געשניצטער פען
און אַנהייבן שרייבן ס'לעצטע ווערק: „זכרונות“ ...

און כ'וואַלט געשטייכלט: העי, בין איך געווען אַ יונג!
אַ חוצפהניק אַ ווילדער (כאַטש אַן באַדייטונג)
געוואָרפן מיט די הענט, געמאַלן מיט דער צונג,

און דווקא זיך געשטופט, געדרוקט זיין אין אַ צייטונג —
כאַטש נעם מיך און צעהאַק! (שוין אַזאַ מאַדנער שכל) —
און כ'וואַלט אַ טיפן זיפן פאַרצויגן צו אַ שמייכל ...

איז וואו פאראנען נאך אייראפע?

איז וואו פאראנען נאך אייראפע,
די אלמע, גרויע, דעקאדענטע?
דער אייפל-טורעם, רוים, פאריז,
דער דוניי, יענע בלויע לענטע,
וואס האט געוויגט זיך ווייט און באנג
מיט מיד-לוויהדיקן גאנג?

איז וואו פאראנען נאך אייראפע,
צי איז זי בלויז נאך א געשמאלט
פון אויסטערלישער מיטאלאגיע?
א סאטיר אין א פייכטן וואלד?
א לכנהדיקער סוד? א הארן,
וואס אין טונקלע וועלדער שאלט?

צי איז זי גאר א מאדנער שטערן,
א הויכער, ניט דערגרייכטער שטערן
אין איבער-וואלגנדיקער הויך,
וואס שווימט אין טונקלענדיקע ספערן
און צאנקט — און וועט פארלאזן ווערן,
און בלייבן בלויז א קלאנג, א רויך?

דאָס איז דער סוד, דאָס איז דאָס גליק

דאָס איז דער סוד, דאָס איז דאָס גליק,
וואָס איך האָב קיינמאָל ניט פאַרשטאַנען :
אַ טראַפּן מוי, אַ טראַפּן ליכט,
וואָס איז אויף יעדן גראַז פאַראַנען.

אַ גרינגע שוואַלכ, אַ בלויער ווינט,
וואָס רוישט אין רויש פון זאַטע זאַנגען :
דאָס איז דאָס גליק, צו וועלכן כ'בין
נאָך לאַנגער וואַגלעניש דערגאַנגען.

אַ שמאַלער שטעג, אַ קליינער טייך,
וואָס לעבט נאָך צווישן פעלד און פלוינען :
דאָס איז דאָס אַרמ, דאָס איז דאָס הויז,
וואו איך וועל מוזן אייביק וואוינען.

אַן אַלמער סאָד, אַ בוים, וואָס בליט
און אַוונטן אויף ווייטע לאַנען :
דאָס איז מיין ליד, דאָס איז מיין ליד,
וואָס איך האָב קיינמאָל ניט פאַרשטאַנען ...

אויף אבא שטאָלצנבערגס לוי

איך וועל ניט גלייבן
ניט מיר, ניט דיר, ניט משה לייבן...
נאָר שטאָלצנבערגן האָב איך יאָ געגלויבט,
ווען ר'איז געלעגן
אין שוואַרצן קברל שוין גרייט,
מיט טונקעלן ווינט
צו גיין אויף וואַגל-ווייטע וועגן...
ווי האָב איך פרעמד געפילט זיך אין זיין טויטן-שטיבל!

ווען אבא איז געלעגן אויף זיין טויטנבעט,
האַט זיך אַ יידענע אויף „ענגע-ליש“ צערעדט...
און ווען ער האָט געדרימלט אויף זיין טויטנבעטל,
האַט זיך אַ גרויער ייד פאַרויכט אַ ציגאַרעמל
(מיין האַרץ, ווי האַסטו דיך דערשראָקן!)
כאַטש אויף דער וואַנט האָט זיך געשוואַרצט אַ טאַוול
אויף ענגליש:
No Smoking!

אַ האַלבע שעה דערנאָך — מיר זיצן שוין אינאיינעם
אין קאַווע-הויז — אַ סטאַיע אָפּגעפרעמדטע שכנים:
יידישע פּאַעטן...
(די לופט איז פרעמד. זי שמעקט ניט מיט סאַנעמן...)
און שטיל מיט וויאַנעדיקע, געלע הענט
געהאַלטן פרעמד אַ פרעמדן לעפל
און שמוס געזופט אַ וואַסערדיקע זופ פאַר פינף סענט...

א דיכטערין, א גרויע,
וואס קען ניווארק און קען זיין גרויסן טרויער,
האט שמיל געוויינט :
— ער איז געוועזן פריש ווי ערד, וואס ניט צעאקערט,
געשמעקט ווי וואלד און גראז און ווי א קוסט געפלאקערט
צו יעדער שיינער לאנדשאפט פון דער וועלט,
וואס האט געקוועלט
פון זיינע שלאנקע און געזונטע לידער.
און איצטער ?
ס'ווערט אלץ דא אויסגעוועפט —
ער איז דער לעצטער ...

פון וואסערדיקער זופ צעמראגט זיך א גערוך
פון טויט ...
א פריינד שפרינגט פלוצים אויף פון בענקל און פארקויפט
א צווייטן פריינד א בוך —
און „מאכט" א מאלער ...
איך וועל ניט גלייבן
ניט מיר, ניט דיר, ניט משה לייבן.
און ניט דעם ווארט פון שעקספיר, קאנט און לערמאנטאָוו ...
נאר שטאלצנבערגן האב איך יא געגלויבט,
אז דאס איז שוין דער סוף, דער סוף ... דער סוף ...

פיר לידער

א דערפל אין די אַדיראַנדעקס

1. דאָ וואוינט די שוואַלב

דאָ וואוינט נאָך אַלץ די שוואַלב אינאיינעם מיט די מענטשן.
די שטילקייט לעבט בשותפות מיטן קרעמל.
זי דרעמלט

אויף פעקלעך ציקאַריע, זאַלץ און צוקער
און וואַקסט ווי גראַז אין טונקעלן געוועלבל.
אַ טייכל שפּרינגט אַראָפּ פון באַרג — און קוועלט.
אַ פּאַסטוך פּאַשעט זיך אינאיינעם מיט אַ קעלב
און ברייטע קי

זיצן פול חשיבות אין דער מיט פון פעלד
און גיבן אַכטונג אויף שלאַפּנדיקן יינגל.
דאָ לעבן אַלע, אַלע אינאיינעם:
שכנים:

די מענטשן, וואַלקנס, שוואַלבן און די קי.
איך בין דאָ הי
אַריינגעפאַלן פּלוצים, ווי אויף באַרג,
אַ פּליט פון געטומל אין ניו-יאָרק.

2. דאָס שעפּעלע

דאָס קליינע שעפּעלע, אַ גראַעס, אַ ברעקל
האַט היינט געשמעלט אין פעלד די ערשמע טריט.
מיט צאַרטער קינדישקייט האַט עס געהיט
אַ פּאַסטעכל אַ קליינס, אין גרויען רעקל.

דאָס שעפל האַט אַ וויג געטאַן דאָס גלעקל
צום וואַלד, צום פעלד, צום טייכל און צום קוסט
און בלויז גענאַפט אַרום און ניט געוואוסט,
אַז גאַט קוקט אַ פּאַרליכטער אויף זיין עקל.

עס האָט געשמעלט אַ שריט און מיט דער נאָז
 שטיל אויסגעפרוואוּט די ווייכקייט פונעם גראָז
 און לאַנג געקוקט פאַרחידושט אויף אַ בלימל.
 דערנאָך אַריינגעפאלן אין אַ דרימל,
 ביז, מיד פון טאָג און לעצטן זונען-שמראַל
 האָט אַ פאַסטעכל עס אָפגעפירט צום שמאַל.

(די צייט איז אינעם דאָרף געבליבן שטיין,
 ס'זאל יעדער זען, אַז ס'שעפעלע איז שייַן).

3. אין דער שענק

דער אויסגעשמאַפּטער הירש, וואָס אויף דער וואַנט,
 מאַכט אומעטיקער נאָך דעם אומעט פון דער שענק.
 דער אויסגעשמאַפּטער הירש, וואָס אויף דער וואַנט,
 מאַכט גויאישער די גויאישקייט פון בענק
 און ביטערער דאָס ביר אין קאַלטן גלאַז.
 צו וואָס

בין איך אַהער — צו וואָס?
 איך זיך דאָ אין אַ קלעם פון שרעק און שנאה.
 איך זיך דאָ ווי פאַרשפאַרט אין הויכן, קאַלטן, טורעם
 און מיינע יידישע אויגן —
 קוקן מיט טרויער
 אויף אויסגעשמאַפּטע הירשן, גויים און שיכורים.

4. אַ גרויסע לאַנקע

אַ גרויסע לאַנקע — ווייט פון אַ שמראַז
 און אַ בוים מיט אַ לאַנגן שאַטן.
 אַ זילבערנער פלעק פון דער זון אויפן גראַז,
 אַ קינד שרעקט איבער אַ צעפלאַטערטן האַז —
 דאָס שענסטע ליד אויף דער וועלט איז געראַטן.

ווער שפילט זיך מיט וואָרט ?

ווער שפילט זיך מיט וואָרט ? ניט איך !
איך גיי אַרום אין פּראָסטע שייך.
כ'מאָך קיינמאָל ניט פון „ווערטער“, „וואַרטער“,
ס'זאָל קלינגען גראַבער אַדער צאַרטער
און האָבן יענעם פּאַלשן גלאַנץ,
וואָס ס'האַט אַ האַקום-פּאַקום-טאַנץ.

איך — קען ניט טאַנצן. גיי איך פּראָסט,
ווי ס'גייט דער ווינט, ווי ס'גייט דער פּראָסט,
ווי ס'גייט דער רעגן אויף די וועגן
דער לעצטער טונקלעניש אַנטקעגן,
וואָס אַטעמט שוין מיט נאַכט און גאַט.
אין אַנהייב איז געווען דער סוד ...

צו וואָס דער ווערטער-צירק, צו וואָס ?
כ'האַב ליב דאָס וואָרט, וואָס שמעקט מיט גראַז.
כ'האַב ליב די ווערטער, ווען זיי וואַקסן
ווי האַרטע גלאַדיאַטאָרן-אַקסלען,
און האָבן יענעם עכטן רייץ,
וואָס ס'האַט דער קאַרן און דער ווייץ.

כ'האַב ליב דאָס וואָרט, וואָס שווייגט. און אויך
אַ וואָרט, וואָס ברענט אין פּלאַס און רויך.
און ווערטער האָבן איך ליב, וואָס הייבן
זיך אויף, ווי רעוועדיקע לייבן.
אַ, פּריינד פּאַעטן ! כ'ווייס, דאָס ווירקט
אין מדבר — אַבער ניט אין צירק !

א, גיט מיר איצמער אזא וואַרט,
וואָס שפּריצט מיט בלוט, וואָס שרייט ווי מאַרד!
וואָס רעדט ניט וועגן בלוט — נאָר איז עס!
וואָס שמייסט ניט ווי אַ רוט — נאָר איז עס!
וואָס איז קיין וואַרט ניט, נאָר אַ זאָך,
ווי בעט און בוים, ווי דעמב און דאָך.

דאָס טיפע וואַרט איז מיין באַגער!
וואָס איז אַ וואַרט? אַ שטילע מרער.
אַ מרער, וואָס פליסט אין אַלע שפּאַלטן
און טונקלט וואו אין האַרץ באַהאַלטן,
דאָס פנים שטום מיט הענט פאַרשמעלט
און וויינט . . . און ציטערט פאַר דער וועלט.

איז וואו פאַראַן אַ וואַרט, וואָס הייסט:
מריסט

און ס'גייט אַ למד-וואָוו, פאַרהוילן
צום לעצטן יידישן קינד אין פוילן
און וויגט אים איין די שמומע פיין
מיט חלום און לבנה-שיין?

נאָך אזא וואַרט האָט זיך צעגליט
דער הייסער אומעט פון מיין ליד.
נאָך אזא וואַרט וואַלט איך געזאַנגען
מיט פעסטן טריט און מיט געזאַנגען,
מיט האַרטן שטאַלץ און מיט געוויין.

אַן בלייכער שרעק, אַן צוק פון וויעס,
צום מאַרד-באַפּלעקטן ברעט פון תּליות.

III

חורבן

די האַק

נעם טויוזנט העק, מיין גאַט, און האַק
ווי טויוזנט דונערס אויף מיין נאַקן.
מיט ליבשאַפט נעם איך אָן דעם פּסק
און כ'בייג הכנעהדיק מיין נאַקן.

ד'האַסט אויסגעהאַקט דעם גאַנצן וואַלד,
און איך בין איינער דאָ געבליבן.
איך בין דער לעצטער בוים, וואָס פּאַלט,
צו לעצטער לעצטקייט אויסגעקליבן.

מיין פּאַלק צעפּאַלט. מיין גרויער גומען
האַט מיך שוין לאַנג געלערנט שטומען
צום גרויען אַש און גרויען זאַק.

צעפּלאַקער טויוזנט שייטערהויפּן,
אַ, האַר, מיין גאַט! כ'וועל ניט אַנטלויפּן —
מיט ליבשאַפט נעם איך אָן דעם פּסק!

ש ל אָ ף

די שפיצן פון די פינגער שטארן איין.
די פים פארגליווערן. דער האלדז ווערט טרוקן.
ס'האט ווער געלייגט אריבער תהום מיין רוקן
און שטום דעם גוף מיט כישוף-שפרוך פארפרוירן.

כ'וויל אויפהייבן די הענט. כ'פיל, אז פארלוירן
כ'האב וואו די הענט. אינאיינעם מיטן זיין
ווער איך פארגליווערט אין א מאדנעם טרוים.
דער רוקן אויסגעגלייכט אריבער תהום.

ווי סאמעט-קלאנגען פאלן שמיל אריין
צו מיר (פון וואנעט? ...) צערטלעך-ווייכע ווערטער.
(... די מאמע שטריקט איצט זאקן א פארקלערטע...)
איך ליג פארגליווערט. כ'קען זיי ניט פארשטיין,
כאטש אויסגעגלייכט ליגט פאר מיר זייער מיין:
— „ער שלאפט? אוודאי שלאפט ער איצטער. ש-ש-ש...”

און עפעס שמייכלט מאדנע פון מיין גאנצן לייב:
אוודאי שלאפט איך שוין, א-ו-דאי... ש-ש-ש.

מ י ל ך

כ'געדענק אין דאכוי, אין א שיינעם מאָג
 (ס'איז אפשר דער מאָג ניט געווען אזוי שייך)
 איז פלוצים איינמאל געקומען צו גיין
 פון א נאָענטן בלאַק*
 אן אלמער מאַן מיט אַ שווערער קאַן,
 מיט מידן טראַט און גרויע האָר
 (ר'איז געווען שוין אין דאכוי דאָס זעקסטע יאָר)
 און געזאָגט:
 — היינט וועט זיין מילך.

האַט געטאָן אַ הילך
 אין מיין קאַפּ אַזאַ הייסע, צעפיבערטע פרייד,
 אַז ס'האַט דער קאַפּ זיך מיר אַזש פאַרדרייט,
 און איך האָב געזען
 אַ דערפּל אַ קליינס, אַ קו און אַ שמאַל
 און אַ זוניקן שמראַל,
 וואָס ציטערט אויף שפיצן פון סאַסנעס,
 און וויגט זיך וואַרעם אויף הייליקע מאַלן.
 און דער אלמער טאָן מיט דער שווערער קאַן
 האָט געזאָגט:
 — פאַר דער מילך וועט מען מוזן באַצאָלן...

האַט זיך אַ פּלאַם אין די אויגן צעברענט
 און ס'האַבן געפּלאַכטן זיך הענט אין הענט
 און ס'האַבן געטורעמט זיך קעפּ אויף קעפּ
 און אין אונדזערע אַרימע דאכויער טעפּ
 האָט גענומען רינען
 פאַמעלעך און שמיל
 די ליכטיקע ווייסקייט פון מילך.

* בלאַק — אַ באַראַק אין דאכוי.

האָב איך זיך דערמאָנט
אין דעם חבר קאָן,
(איך האָב אים געקאָנט
פון דער קאָם-פארטיי)
אַן אַלמער מאַן מיט אַ מידן שפּאַן,
וואָס האָט שוין געאַמעמט מיט האַרבסמט און מיט שניי,
און כ'האָב אים געבראַכט אַ טעפעלע מילך
(ווייל כ'האָב צוויי טעפלעך באַקומען)
ווי האָט מיר געקלאַפט דאָס האַרץ פאַר פרייד,
ווען זיין גומען
האָט דורשטיק געזויגן דעם זוניקן זאַפט.
דער חבר קאָן איז שוין מער ניטאָ.
ס'האָט דער דייטש אים אין פּוילן דערשאָסן.
אינאיינעם מיט טוויזנט שמראַמען בלוט
איז זיין בלוט אויך געפלאָסן
מיד און פאַרמאַטערט
צו דער לעצטער רו פון שוואַרצן ים.
איך האָב זיך אין דעם אַלעם דערמאָנט,
ווען כ'בין ווי אַ מידע קליאַטשע געזעסן
אין אַ היגן קאַפעהויז, מיד פון שאַפּ
מיט שווערע הענט און שווערן קאַפּ
און געגעסן
דאָס אַרימע ברויט פון מיין טרויער,
דאָס ביטערע ברויט פון מיין גרויסן צער.
און איך האָב זיך דערמאָנט אין דער פרוי,
וואָס האָט מיר די ערשמע געגעבן צו טרינקען
מילך
מיט דער פרייד פון אַ יונגער מאַמען.

און איז ערגעץ געבליבן אויף הפקר אין ווין,
 און אין אלע מאמעס,
 וואָס מ'האַט זיי געשלעפט
 קיין לובלין
 און געקעפט
 אין טרעבלינקע.

און איך האָב זיך דערמאָנט אין וואַרשעווער קינדער,
 וואָס מ'האַט זיי געפירט אין פינצטערע באַנען
 ערגעץ ווייט, ערגעץ ווייט פון דאַנען
 און זיי האָבן געשטומט —
 און זיי האָבן פאַרשטאַנען ...

און איך האָב זיך דערמאָנט אין די קינדער,
 וואָס מ'האַט זיי פאַרנייט אין גרויע זעק,
 און מ'האַט זיי אין ווייסל געוואָרפן,
 און זיי האָבן ניט געוויינט פאַר שרעק —
 נאָר פאַר בענקשאַפט נאָך אַ טעפעלע מילך.

האַב איך גענומען אַ גלאַז מיט מילך אין דער האַנט
 און געהאַלטן עס הויך איבערן גאַנצן לאַנד
 און געהאַלטן עס הויך איבער גאָר דער ערד,
 וואָס האָט זיך גענערט
 מיטן בלוט פון געקוילעמע קינדער,
 און געזאָגט, כדי מקיים
 צו זיין די מצוה פון שענקען
 און דעם בלוטיקן חוב פון וויי און געדענקען,
 געזאָגט מיט פאַרציטערטע ליפן:

— לחיים די טוימע!

— לחיים די טוימע!

— לחיים ...

האַרבסט

יעדער האַרצקלאַפּ פאַרמינדערט
די האַפענונג אויף שיינע מעג.
זע : די קראַנקע קינדער
אויפן צעהאַרבסטיקטן וועג.

זיי גייען און שמיכלען, ווי ס'וואַלט זיי
געוואָרן עפעס קלאַר —
און עמעץ גנבעט דאָס גאַלד זיי
אַרויס פון די בלאַנדע האַר ...

ב י י נ א כ ט

וואָס קלאַפּסטו אזוי אין דער פינצמערער נאַכט, אַ, פּרעמדער,
אין מיינע טויערן?

— איך האָב געהערט, אז דו לעכסט אין צער און ד'האַסט
דעם בטחון פאַרלוירן.

די פּיין איז גרויס און די נאַכט איז לאַנג. און וואָס ברענגט מיר
דיין פּלוצעמדיק קומען?

— אַ ליימענעם טאַפּ מיט אַש און זאַמד, אַז ס'זאָל אייביק
שמאַכטן דיין גומען.

צו וואָס די שטראַף, אַז מייַן אומה פאַרגייט, אַן עדה
פאַרלוירענע וויינער?

— איך ברענג דיר אַ טרייסט: פון פינצמערן וואָלד אַ קופּע
פאַרטריקנטע ביינער.

ווען די נאַכט וועט פאַרגיין, ווען ס'וועט קלינגען אויף טאַג,
וואָס וועט דערזעען מיין וויע?

— אַ מאַן, וואָס שטייט מיטן פנים צום וואַנט, און אַ תּליון
וואָס גרייט אים די תּליה.

אַ, פּרעמדער, פאַרגיין! ניט וועק מיך פון שלאָף, כ'פּיל מידקייט
אין איטלעכן אבר.

— דיין האַנט, דיין האַנט איז שמאַרק נאָך גענוג, זאַלסט דיר
גראַבן דיין אייגענעם קבר.

די נאַכט האָט געשטומט — און געגליווערט אויף מיר מיט אויגן,
פון טונקעלע קראַען.

און איך האָב געבוקט זיך צום פּרעמדן ביים שוועל מיט
קנעכטישער שרעק און שגעון.

דאָס ליד פון לעצטקייט

א דאנק דיר, גאָט, א דאנק, וואָס ד'האַסט באַשאַפן
א וועלט מיט קראַנקע פּערד און גרויע שקלאַפּן,
גאַז-אוווּנס, תּליות, נישטיקייט און טויט,
וואָס דרימלט אינעם שימל פון מיינ ברויט.

א דאנק דיר, גאָט, א דאנק, וואָס ד'האַסט באַשאַפן
א שיף, וואָס גליווערט אין דער נאַכט פון האַפּן.
א שיף, וואָס גליווערט שוין ביים לעצטן ברעג
און זעט בלויז טרויער, נישטיקייט און שרעק.

איך בין די שיף, די תּליה און די טרוינע,
איך בין דיין אָפּבילד : וואָר און דיין אימאַזש.
אויף מיינע טויטע ליפּן שמאַרבט דער דונער,
פון מיינע אויגן שיט זיך אַש.

ווען איך וועל קומען אהיים

ווען איך וועל קומען אהיים,
וועט מיר דאס הארץ ניט א קלאפ מאַן :
עפן !

ווייל כ'וועל שוין אפילו ניט טרעפן
קיין טיר קיין פארמאכטע.

און אויפן שוועל פון בלויע פארנאכטן
וועלן זיך מער שוין ניט וויגן
פאמעלעך, אין שלעפריקן ניגון,
קיין ארימע לייט און קיין בעטלער
וואָס רעדן מיט גאַט און מיט שטערן.

און מיין הארץ, וואָס איז פול מיט טרערן,
מיט ביטערע טרערן אַ לאַגל
וועט שוין באַרואיקט ניט ווערן ;
וועט שוין באַרואיקט ניט ווערן.

און ס'וועט ניט שטיין אויף דער שוועל,
מיין מאַמע אין טרערן געצונדן,
און קושן מיר שטום מיינע וואונדן
וואָס זיינען טיף און אַ סך.

און ניט דער היימישער דאָך
און ניט די בלויע שוואַלבן
וועלן מאַן אַ געצווימשער,
און ס'וועט ניט געבן קיין צימער
מיין הארץ,
מיין פארגליווערט הארץ.

מענדל ניוגרעשל

ס'זועט קיינער ניט זיין שוין. קיינער.
אפילו ניט די ביינער
פון מיינע געקוילעמע אבות,
און ניט די מוימע קעפלעך פון קינדער.

און אויפן אלטן בית-עולם
וועלן זיך פאשען קי
און ס'זועט אלץ זיין פארגעסן,
אלץ זיין פארגעסן.
אלץ.

אז וויי איז דעם פאלק,
וואס באדארף שוין ניט מער קיין בית-עולם.
אז וויי איז צום פאלק!
אז וויי איז צו אונדז!

פאַרן שייטערהויפן פון פערטן חורבן

הונען האָבן גערימטן אויף ציגן,
די פלינקע מאַטערן, אויף שיכורע בעק.
די הינט, די מערקן, לענגאויס דעם דוניי —
האָבן געדונערט מיט דונער פון שרעק.

די גאָטן האָבן אָנגעשפּאַרט אַזש
קייַן אַפּריקע, און זיינען פּאַרדאַרבן.
און ווער דערמאַנט זיי? מיר אַבער קלאַגן
נאָך הייַנט אויפן ערשטן און צווייטן חורבן.

די אַראַבער האָבן זייערע מעשות
פאַרשריבן, ס'זאַל בלייבן לזיכרון.
איך ווייס עס גענוי. איך האָב זיך געלערנט דאָס
אין סאַנדז, אין מיינע יונגע יאַרן.

און אפשר האָבן די מאַטערן גערימטן
אויף ווינט און וואַלקן, אויף פייער און פּערד?
נאָר וואָס איז דער חילוק? ס'האַט לאַנג זיי פאַרשניטן
דער פּראָסט פון פאַרגעסן ווי מיט אַ נאַקעמער שווערד.

די הונען, די מאַטערן, זיי זיינען נימאָ מער,
די שטאַרקע רימער, די ביזע פאַררעמער.
דאָס קלינגט שוין הייַנט ווי אַ מעשה פון שמר
וואָס קיינער לייענט נימ (חוץ זיינע טעכטער).

און פון אונדזער גרויסן טרעבלינקע-ווייטאַג,
וואָס כ'לייען אַ זאַץ אין אַ בוך און אַ דאַמע.
אַ תּלמיד אין שול וועט שטאַמלען: לע-לערער,
און קוקן פאַרלוירן און תּמעוואַטע.

מענדל נייגרעשל

און א יינגל א צווייטס וועט זאגן : מרעבלינקע
און מראכטן : ס'וועט זיין היינט א „מעטש“ אין פארק.
און א מיידל, א קליינס, וועט זאגן מרעבלינקע
און מראכטן פון שליטלען אויף שנייאיקן בארג.

איך ווייס עס גענוי (איך לעב אן אילוועיס)
און כ'זאג צו מיין זון — (כאָמט כ'בין דריי מאל געשמאָרבן) :
מיין זון, זיי שמאָרק, ! זיי שמאָרק ! זיי גרייט !
פארן שייטערהויפן פון פערטן חורבן.

אויפן אָפּעל

פארמאָג, ווען מיר שטייען אויפן אָפּעל-פּלאַץ
און פּריין,
ציען זיך וואָלקנס מיט טויזנט צעבליטע קאַלירן.

א וואָלקן איז פינצטער.
א וואָלקן איז העל.
א וואָלקן זעט אויס ווי א הייזל.
כ'וואָלט וועלן איצט זיצן פארטראַכט אויף זיין שוועל.

כ'וואָלט וועלן איצט זיצן
מיט ווייב און מיט קינד
און זען, ווי ס'בליצן
שוואַלכן אין ווינט,
שוואַלכן אין גילדענעם ווינט.

און אפשר זאל מען פאָרגעסן

און אפשר זאל מען פאָרגעסן
די תּלּיה, דעם פּחד און אַלץ,
שמייכלען צו גאָט און ניט וויסן,
אַז מיר טראָגן אַ שטריק אויפן האַלדז?

זיצן אין פעלד אַ פאַרקלערטער,
אויף אַ פאַרגעסענעם שטיין,
און זען ווי ס'זויגן זיך זאַנגען,
און ווי שיינ איז די זון ביים פאַרגיין.

גאַפן ווי ס'טויכן אויף פּלוצים
שלאַנקע סאַרנעס און ווי
ס'פאַשען זיך גרויאַנקע שעפלעך,
און ציילן די רויטע קי.

און גיין אַהיים אַ פאַרטראַכטער
צום פּראָסטן ברויט און זאַלץ,
און האַבן גוטע חלומות
מיטן שטריק אויפן האַלדז.

אין אורוגוואַיִשן קאָנסולאַט

ווי שמעקט דאָ אַלץ מיט ווייטקייט און נסיעה,
מיט בלויען ים און בענקשאַפט קיין איטאַליען ...
מיט וואַנדערשאַפט, מיט וואַגלען קרוע-בלוע
און מיט דער אומבאַקאַנטקייט פון אויסטראַליען ...

ס'דערציילן אויף די ווענט די בלויע מאַפעס
פון וואַנדערלעכע שמעט און ווייטע וועגן
און צינדן זיך אין בלוטיקע חלומות
פון אַלפן, אַנדעם, רחבות און געיעגן.

די ברוינע אַפן שרייען אינעם אורוואַלד
און ס'ענטפערט אַפּ דאָס רעווען פון די בערן.
דער לעצטער מאַהיקאַנער גייט פאַרלוירן
אין פעלד, וואָס ציטערט אינעם ליכט פון שמערן.

א. לייכטנדיקע ווייטקייטן פון סמעפעס!
א, ליבע, נאַענטע הימישקייט פון פוילן!
א דערפּל גאַפט מיט קינדיש-בלויע אויגן
אין מאַכיק-פייכטער וואַלדישקייט פאַרהוילן.

א וועוועריק שפּרינגט-אויף און גלעט די לאַפקעס.
צעשמיכלט און צעפייפט זיך: כ'לאַז דיך גריסן ...
און שפּרינגט אַוועק. אַן אַדלער קרייזט פאַרגליווערט
און ס'קוקט אַ טייך מיט טונקעלן געוויסן ...

א בלוטיקע לבנה שרעקט-אויף פּלוצים
א ווילדן טאַבון-פּערד אין ווייטער פּרעריע
און ס'קייכט מיט פּיערדיקן שטאַל און הייסקייט
אַיעדער שמיין אין ריאַ-דע-זשאַנעראַ.

א שלעפּערדיקע חיה אינעם אורוואַלד
גייט מאַט און זאַט צום נאַכטישן געלעגער.

א ווילד געשריי! א פלייץ פון בלום. א רעווען.
און שמייכלענדיקע, ווייסע ציין פון נעגער ...

עס רייצן פון די ווענט די בלויע מאפעס
דעם זיסן ווייטאג פונעם אומבאקאנטן
און כישופדיקן לאנד, וואס קען אצינד בלויז
די גרעניץ — אין מיין בענקשאפטס-הארזאנטן.

ווי איז דאס אלץ באנומען און פארבישופט
און פראכט פון שיינקייט, אומבאקאנט און פריילעך! ...
און אראנגוטאן רעוועט ... אראנגוטאן!
זיי איצט מיין האר, מיין פירער און מיין מלך!

איצט גליט מיין בענקשאפט, בונט-געוועכטער טעפיד,
א צארט געוועב פון חלום און פון קנאה ...
א, וואונדערלעכע פראכט פון גרויער פערסיע!
א, נעכט פון אינדיע! זייד-גערויש פון כינע!

און איך מוז הינקען מיטן לאמען לאנגווייל
און זען די וועלט אין פייכטער שיין פון טרערן.
די וועלט, וואו ס'איז פאר יעדן א געשעעניש
בינאכט — אן אויסגעלאשענער לאמטערן.

גיין א פארלוירענער אין קראנקער גרויקייט,
וואו ס'איז איעדער טאג אזוי צעבראכן
ווי איצט — מיין הארץ ... פארשימלט און דערעסן
די בלינדע שעה אין טויבן גאנג פון וואכן ...

און כ'קען צומאל ניט צוקומען צום דערפל
און זען, ווי ס'אקערט גלייביק-פרום א פויערל ...
נאר גיין און אויסגיין אין דער גרויער טעמפקייט —
א, לעכערלעכער טרויער פון מיין גורל! ...

די פאָווע

ס'וועט קומען די גילדענע פאָווע,
די פאָווע פון יענער זייט ים
און ברענגען, צעשימערט, אין שנאָבל
א ליד, א לאַך און א גראַם.

וועט פליען די גילדענע פאָווע
דורכן ים, דורכן ים, וואָס איז טיף
און טראַגן, פארטרויערט, אין שנאָבל
א זיפן, א טרער און א בריוו.

וועט פליען די גילדענע פאָווע,
די פאָווע מיט נאכמישן בליק
און טראַגן, פארגליווערט, אין שנאָבל
א שמריק, א פארבלומיקטן שמריק.

און וואָס וועט זי אונדז געבן די פאָווע :
א שמריק, א בריוו, צי א גראַם ?
וואָס וועט זי אונדז געבן ? — גיי פּרעג זי
די פאָווע פון יענער זייט ים !

שבטיס'געזאנג וועגן סאָנדז און פאָדהאַלע

אַלע וואָסערלעך פליסן אַוועק
די טייכלעך בלייבן ליידיק —
אוי, ווי נעמט מען אַזאַ מענטש אויף דער וועלט,
וואָס זאַל פאַרשטיין מײן ווייטיק?
(פאַלקסליד)

מיט לילקעס האַנדלען די באַסניאַקן
(זיי טראָגן קאַפּלעך ווי דער מערק)
די טעפּלעך דראַטעווען די סלאַוואַקן
(זיי קומען פון די טאַטראַ-בערג)
יעוואַנים די עקשנים האַקן
די וועלדער (שמעקט מיט האַלץ דאָס ווערק)
און יידן פאַקן און פאַרפאַקן
די שווערע קאַסמנס אויף די מערק,
ווייל ס'ברענט דער מאַג און ס'ברענט די סחורה.
זיי וואוינען אין אַ העק, אין סאַנדז,
און לערנען תורה.

1.

עס רוישט דער דוניץ און דער פאַפּראַד,
און רוישט מיט וואַלד, מיט ווינט און סאַסנעס,
און קלינגט מיט קלעצער און מיט טראַטוועס,
געכונדעטע מיט שמריק, ווי דראַטוועס,
און קלינגט מיט האַרטן פּליוסק פון וויאַסלעס
און טרוקענעס געזאַנג פון וואַסער.

עס פרישט די לופט, ווי פאַר אַ רעגן,
מיט קילע לאַנקעס און מיט ערד
און גלאַנציק-פייכטן מיסט פון שמאַלן.
און אין די שמאַלן — די גוראַלן
זיי וואַקסן מיט די קי און פּערד.

און אַרעם איז די ערד און טרוקן
און פעלדער זיינען דין און קאַרג.
דאָ וואַקסט קיין זאַנג ניט — נאָר אַ באַרג
און פעלדזן וואַקסן אויף זיין רוקן.

און די גוראַלן מיט די שמאַלן,
און קינד און קיימ, מיט מויז און הויז,
זיי וואַקסן פון דער ערד אַרויס,
פון באַרג אַרויס, פון פעלדזן, פון שמייער.

זיי זיינען האַרט. ניט מאַרד, נאָר פעלדזן
האַט גאַט געפּרעסט זיי אין די ביינער.

2.

אין די קאַלאַניעס וואוינען שוואַבן.
זיי וואוינען אין אַ מיפן מאַל,
אַריינגעוועבט, אַריינגעגראָבן
אין דייטש-אַלטפּרענקישן אַמאַל
פון ווירצבורג, פּראַנקפורט, קעלן אַם ריין,
אין דערפּלעך קליין, אין דערפּלעך שייין,
מיט קירכן-לידער און מיט לומער.
אין דערפּלעך קליין, אין דערפּלעך שייין,
וואו ס'רינט מיט האַניג און מיט פּוטער.

און כאַטש ס'פּלעגן זייערע פּריילינגס
זיך אַוונט-צייט ביים הויז פאַרווילן
מיט זינגען אַזאַ סומנע ליד :

Im Lande Polen
Ist nischt zu holen
Und in Ungern
Musch mer verhungern,

האַט פרייד געגרינט אויף ווייטע טאַלן
און וויינשלבויס האָט ווייס געבליט,
און מילך האָט אין דער קאַן געקוואַלן
מיט חשיבות, ווי אַ קירכנליד.

איך רעד אַצינד פון זיי מיט שנאה,
מיט גרינער גאַל, מיט פייכטער מלינע,
נאָר כ'האַב זיי דעמאַלט ליב געהאַט,
(כלוי-אויגיק לעבן מיינס, אַן השד!)
ווייל כ'האַב געזען אין די פאַרטאַגן
(פאַרטאַג, דו יינגליש-ווייסע פאַן!)
אַז זייערע קלויסטערס פלעגן טראַגן
ניט צלמים, נאָר אַ קליינעם האַן.

3

און אַלע אַבות פון מיין טאַטן
זיי וואַקסן פון די שטיין-קאַרפאַטן.
און זיינע טעכטער, זיינע בנים
זיי זיינען האַרט און איינגעשפאַרט,
עקשנים, ווי די באַרג-יוונים
און אַלע האַבן מיר איין פנים
און אַלע שווייגן מיר, ווי בערג.

און דאָרט — אין גרינעס טאַל — ליגט סאַנדז
מיט עברי-טייטש און אַטלעס-גלאַנץ,
מיט תחינות און מיט שמערן-מיכלעך,
מיט ספרים און מיט זכר-קיכלעך
און ווייסע ציגעלעך, וואָס האַנדלען
מיט מעשה-ביכלעך און מיט מאַנדלען.

פארצייטיק לעבן נאך די עדות
פון גרויער אורציימ: שמילע זיידעם
און באַבעס מיט די צימער-בראַשן.
אַ פּסוק פּלעכט זיך מיט אַ ווערטל
אין ווייכן טייג פון מאַמע-לשון.

און אויף דער פיעקלע וואוינען יונגען,
די שניידער-יונגען, בעקער-יונגען
(ס'קען פעמיש דערלאַנגען אַ נאַש-בראַט!)
ווי האָט געקלונגען און געזונגען
דעם ערשטן מאַי אויפן פּאַראַד
„מיין טייערער פריינד“ פון עדעלשטאַדט,
און ווי געקלאַגט און ווי געביטערט!
אַ גאַט אַליין האָט אַזש געצימערט!

4.

ביינאַכט, ווען ס'ווינקען בלוי די שמערן
זיך איבער מיט די נאַכט-לאַמטערן
(איר מעגט עס זען,
איר מעגט עס הערן!)
טאַנצן אויף אַלע גאַסן — בערן!

וואָס איז געשען? וואָס איז געשען?
וואָס איז אין מיטן נאַכט געוואָרן?

ציגייערס זיינען אַנגעפאַרן
מיט קליינע פּערדלעך, קרומע ביידלעך,
מיט קעסלען, פּויקן, כימרע מיידלעך,
מיט טאַצן, פּידלען (ווי זיי שרעקן
די מאַלפּעלעך אויף דינע עקן!)

העי, אָנגעפּאָרן, אָנגעפּאָרן
 פון וואַלד, פון נאַכט, פון שוואַרצע יאָרן,
 געריטן אויפן קאַלמן ווינט,
 געבלאַזן אין לכּנה-האַרן,
 העי, דורכגעטראַסקעט, דורכגעפּאָרן
 דורך מעג, דורך נעכט און דורך קאַיאָרן,
 דורך האַרבסטן, זומערן און פּרעסט,
 ביים ווינט אויף קעסט, ביים טייך אויף קעסט,
 און זיינען איצמער געסט !

צום גוטן יאָר !
 איז דאָס אַ חלום, צי אַ וואָר ?
 עס איז די וואָר ! עס איז די וואָר !
 און ס'וועט די וואָר זיך טיפּער וואָרן :
 צייגייער זיינען אָנגעפּאָרן
 פון באַמבעי אַזש, פון טונקעלען ישובּ,
 און טרייבן שפּאַס און טרייבן כּישוף
 און שמייכלען קלוג און לאַכן קינדיש
 און רעדן אונגאַריש און אינדיש.
 און וואָס זיי זאָגן איז אַ ליגן,
 ס'איז מאַניק ווי פון מאַקאַגיני.

זיי שעפּטשען סודותדיק און האַלמן
 אין קליינעם זעקעלע באַהאַלמן —
 וואָס איז דאָס, וואָס ? וואָס איז דאָס, וואָס ?
 „ס'איז כלוי ווי הימל, גרין ווי גראַז,
 וואָס איז דאָס, וואָס ?“
 דאָס זיינען מיינע קינדער-יאָרן.

זיי האָבן זיי מיר צוגעגנבעט,
ציגייער, כימראַקעס, גזלנים,
זיי אויסגעליגנערט, אויסגענאַרט
מיט קנעפלעך, קונצן און מאַראַנצן,
און זיי פאַרשיכורט אין אַ שענק,
פאַרקויפט אין צירק, פאַרשאַכערט גרינג,
און אויסגעלערנט זיי מאַנצן!

איז מאַנצן מיינע קינדער-יאָרן
מיט מאַלפעלעך אויף דינע שמריק
און וויגן זיך אַהין און קריק
און שלינגען פייערן און שווערדלעך
און וויגן זיך אויף ווייסע פערדלעך
און רייטן אויף די שמומע בערן
און קלעמערן אויף אַ לאַמטערן,
לאַמטערן רויטע, געלע, גרינע.

זיי שטייען איצטער אויף אַ בינע
און זינגען אַזא זים געזאַנג,
וואָס רינט ווי האַניג, לאַנג און באַנג.
ווי בלויער האַניג פון די שמערן.
ס'ווערט פלוצים שמיל. און שאַ! זיי האַלטן
אין האַנט אַ גליווערדיקע שלאַנג —
און ראַפטום קראַכט אַ פויק (ווי ס'קראַכן
די פויקן שרעקעדיק און לאַנג)
אַ בראַזג — און אַלע קוקערס לאַכן:
ס'איז ניט קיין שלאַנג, ס'איז גאָר אַ קאַמער,
ס'איז ניט קיין קאַמער, גאָר אַ מאַמער,
וואָס קען אויף ווילדע אַדלערס רייטן.

און מיינע קינדער-יאָרן לאַכן
און האַלטן זיך אַזש ביי די זיימן,
און מישן אויס זיך מיטן עולם,
די פויקן פויקן, קעסלען פלאצן,
און מיינע קינדער-יאָרן גייען
און טראַגן טעצעלעך און טאַצן,
און טראַגן טאַצן, טראַגן טעלערס
און זאַמלען זעקסערלעך און העלערס
און בוצאַקעס און אַלמע גראַשן
און רעדן גרינג אויף יעדן לשון:
זיי רעדן פּויליש און קאַטויליש,
סלאַוואַקיש, שוואַביש און באַסניאַקיש,
יעוואַניש (וואָס מע רופט כאַכאַליש)
און בראַזיליאַניש און שפּאַניאַליש,
לאַטייניש, גריכיש . . . ס'אַרץ חידוש,
זיי האָבן נישט פאַרגעסן יידיש!
זיי מישן זיך מיט די סלאַוואַקן,
גוראַלן, שוואַבן און באַסניאַקן,
און זעען ניט, ווי כ'שטיי אין גאַס,
ווי ס'זווערט מיין פנים רויט און בלאַס,
ווי ס'רינגען מיינע הייסע טרערן.

5.

צום וויסמן יאַר, צום שוואַרצן יאַר,
איז דאָס אַ חלום, צי אַ וואַר ? !
איך וויש מיר אָפּ דעם שווייס פון שמערן:
עס איז די וואַר — איך זע זי קלאַר,
כאַטש כ'זע זי בלויז אין שיינ פון טרערן:
סע קומען מער ניט קיין סלאַוואַקן.

(כאָטש ס'איז פון אַרלעוו בלויז אַ שפּאַן)
און ס'קומען מער ניט קיין באַסניאַקן,
פאַרהוילענע אויפן באַלקאַן.
(מיין גאַט, ווער קויפט ביי זיי די ליולקעס?)
מ'האַט לאַנג צעטריבן אַלע שוואַכן
ווי וויסמע קעץ, ווי בייזע ראַכן
און די יעוואַנים, די עקשנים
האַט מען פאַרשלעפט ביז קיין וואַראַכטע
און יידן — האַט מען אויסגעשאַכטן
און ניט געלאָזן האַט מען קיינעם,
וואָס זאָל אויף לעצטע קברים וויינען.

אויך די ציגיינער, די שוואַרציאַרן,
זיי זיינען וואו אַוועקגעפאַרן
מיט בעבעכעס, קינדער — גאַנצע פּאַלקן —
דורך וויסמע וועלדער און דורך וואַלקן,
דורך הויכע בערג און דורך לבנות
צום לאַנד פון שרעקיקע סכנות.
צום לאַנד פון שרעק, צום לאַנד פון גליקן,
צו קאַלאַמוטנע קאַלאַמיקן,
צו לאַפּיטוטן, לילפוטן,
צו שקלאַפּן-הענדלערס שאַרפע קנוטן,
וואָס סווישמשען ס'בלומ אַרויס פון מאַרך
און צום געליבטן
לאַנד עגיפּטן,
וואו ס'מאַרגאַט אַ יעדער מענטש אַ פאַרך.
צום לאַנד פון שרעק און פון געזאַנגען,
וואו ס'וואוינען עקדישן און שלאַנגען,
וואָס שפּילן ציטערדיק און דין

פארחלומט אויף א מאנדאלין,
 צו פרעמדע שמעט, צום פרעמדן האפן,
 וואו ס'פראצעווען פארשוויצטע שקלאפן
 און ווערן שטויביק-גרוי פון פראצע.
 צום לאנד פון חלום און פאלאצן.
 און אויף דער שוועל פון די פאלאצן
 (וואו מ'קען אין טיפע נעכט געפינען
 אן אוצר מיט צוויי קיניגינען)
 ביי הויכע ווענט, ביי הויכע טויערן,
 פארגליווערט שטייען צוויי גיבורים,
 פארגליווערט שטייען הויכע וועכטער
 און איינער איז פון צווייטן שלעכטער,
 און היטן שמוס די שטאלצע הארן
 פון רויב, ציגינער און געפארן.

∴

פאדהאלע איז געבליבן פוסט.
 געבליבן בלויז א זיפן אין ברוסט
 מיט טויטע גאסן און זשאנדארן.

.6

העי, פונעם דרום קום, באסניאק,
 און גיי ארום אין אלע הויפן,
 די ליולקעס דיינע צו פארקויפן.
 כ'זועל קויפן מיר א ליולקע אויך,
 און זיך פארוויגן מיט איר רוך
 און זיך פארוויגן אין א וואלקן
 און זינקען אין א טונקעלן תהום
 און, וויינענדיק, באצערט, דערטרוימען
 מיין טיפסטן, ניט דערטרוימתן טרוים.

און דו, ציגיינער, שפיל אַ לידל,
שפיל אויף אַ לידל אויפן פידל
אינמיטן מאַרק, אינמיטן גאַס!
ווייל אונדזער בערל מיטן באַס
איז שוין ניט מער צוריקגעקומען
פון בוכנוואַלד, פון אַשוויענטשים,
און ס'וועט ניט קלינגען מער זיין שטים
דעם ערשטן מאַי אויפן פאַראַד
אין „טייערן פריינד“ פון עדעלשמאַדט
און ר'עט שוין מער זיין ליד ניט זינגען
פון יענעם אַרימינקן מיידל,
וואָס איז אַוועק אין לעצטן קליידל,
צו פרעמדע שמעט, צו פרעמדע גאַסן
און האָט גערופן: „וועש צו וואַשן“,
אַבי מיט אים אינאיינעם זיין,
אַבי מיט אים אינאיינעם זיין.

העי, קום, ציגיינער, שפיל אַ לידל,
דאָס טויטן-לידל אויפן פידל
— כ'וועל רענדלעך וואַרפן אויף דיין טאַץ —
ווייל ס'איז צעבראַכן, ווי אַ פידל
מיין האַרץ, וואָס האָט פון צער געפלאַצט.
געפלאַצט פון צער, געפלאַצט פון טרערן,
און ס'קען שוין אויפגעריכט ניט ווערן
אַ האַרץ, וואָס האָט אַמאָל געפלאַצט!

און פון די מאַטרעס קום, סלאַוואַק,
פון פאַדאַליק, פון גרינעס ליפּטעוו,
פון מיינע בערג, די טיף-געליכטע,
און דראַטעווע צונויף מין האַרץ.

וואָס איז צעבראָכן, ווי אַ שאַרבן,
 ס'איז ניט אַיעדנס האַרץ פון אַרץ,
 און יעדנס איז די שעה פון שטאַרבן!
 העי, דראַטעווע צונויף מיין האַרץ,
 ווי ד'האַסט געדראַטעוועט די מעפּ,
 וואָס ביסט בנעימותדיק געזעסן
 אין זומער-טעג אויף האַרטע טרעפּ
 און פון דיין זעקעלע געגעסן
 אַ ברויט מיט ערדיש-גרויען זאַלץ,
 ווען ס'האַט געשמעקט מיט הייסן שמאַלץ
 און פומער-בולקעס פון די שטיבער.

און לאַז מיר בלויז צוויי שערבלעך איבער,
 צוויי קליינע שערבלעך לאַז מיר איבער.

ווייל, האַרד, שוין ציען דינע קעלטן
 פון יענע וועלטן, ווייטע וועלטן,
 און ס'שטייט אַ גאַזדע פאַר מיין מיר
 און קלאַפט מיט ביינערדיקע פינגער —
 אַ, גאַט, דערבאַרעם זיך אויף מיר!

און גרים דעם דונייץ און דעם פאַפּראַד
 און גרים דעם ווינט און גרים די סאַסנעס,
 די קרומע ווערבעס און בערעזעס,
 און זאַג, זיי זאַלן נאָך מיר וויינען,
 און זאַג, זיי זאַלן נאָך מיר קלאַגן,
 ווייל ניט געלאָזן האַט מען קיינעם,
 וואָס זאַל אַ קדיש נאָך מיר זאַגן.
 אַ, גאַט, דערבאַרעם זיך אויף מיר!

פענדל נייגרעשל

און גרים די טייכן און די מאַלן
און גרים די פעלדער און די וועלדער
און גרים דעם רעגן אויף די וועגן,
און זאג, זיי זאלן נאך אונדז וויינען,
און זאג, זיי זאלן נאך אונדז קלאַגן,
ווייל ניט געלאָזן האָט מען קיינעם,
וואָס זאל אַ קדיש נאָך אונדז זאָגן.
אַ, גאַט, דערבאַרעם זיך אויף אונדז!

זאל שטומען בלויז דער פעלדז, דער גרויער,
מיט לעצטן טרויער און באַדויער
און מיט שווייגן פון די בערג.

וואָס וועט בלייבן נאָך מיר ?

וואָס וועט בלייבן נאָך מיר ?
אַ האַלב־געעפּנטע טיר,
אַ שענקל מיט ביכער
אַלט און פאַרשטויבט,
און אַ ליידיק בענקל —
וואו אויך האָב לידער געחלומט ;
לידער אין וועלכע מײן האַרץ האָט געגלויבט.
לידער וואָס וועלן ליגן באַהאַלטן אין אַ הילצערן שופלאַד,
שטוב, ווי נײַט־פאַרענדיקטע בריוו.

וואָס וועט בלייבן נאָך מיר ?
שיך און זאַקן,
און אַ העמד אַזא,
וואו אַ האַרץ האָט געקלאַפּט
אויף טויט דערשראָקן.

וואָס וועט בלייבן נאָך מיר ?
אַ זוניקער שטראַל
וואָס צאַנקט פאַרנאַכט,
אויף אַ הויפּישן מויער.

מענדל נייגרעשל, ע"ה

(אינטימער פען-פראָפּיל פון דער סעריע „מיין לעקסיקאָן“)

פון מלך ראָווימיש

געבוירן אין ניי־סאַנז אין יאָר 1903. געוואוינט אין ווין, פראַקטיצירט אַלס אַדוואָקאַט. טיטל: דאָקטאָר יוריס. מיט־געמאַכט קאַצעטן. 1938 אין בראַזיליע. 1946 — ניריאָרק. געשטאַרבן דעם 9טן פעברואַר, 1965.

ער איז אַריינגעקומען אין דער איינזאַמער וועלט־קרעטשמע פון דער יידישער פּאָעזיע דורך אַ זייטיקער טיר און אויף די שפיץ־פינגער — מענדל נייגרעשל. אַ שווייגנדיקער און מיט אַ לענגלעך, ברוינגלעך גרוי־אויגיק, שווייגנדיק פנים פון אַ משולח, וואָס איז פון קיינעם נישט געשיקט געוואָרן. ער האָט זיך זיין לעבן לאַנג שטיל אַרומגעדרייט אין אַט דער קרעטשמע. פון אַלעמען באַמערקט און דאָך פון קיינעם נישט באַמערקט. אַז מען האָט גערעדט צו אים — האָט ער נישט געענטפערט, נאָר האָט זיך באַלד פאַר עפעס פאַר־ענטפערט, קיינער האָט נישט פאַרשטאַנען פאַרוואָס.

ער איז געוועזן אַ טיפישער גאַליציאַנער־ווינער, און אויב עס איז פאַראַנען אַזאָ זאָך ווי אַ ספעציפישער גאַליציאַנער יידישער פּאָעט — מענדל נייגרעשל איז עס געווען. ראַפינירט ביז צו די שפיץ־פינגער און אין דער זעלבער צייט פשטותדיק ווי אַ פּאָלקס־ליד פון ערשטן ביזן לעצטן וואָרט. אַט איז זיינס אַ ליד פון זיינע 29 יאָר. ער האָט צו 60 נישט אַנדערש און נישט בעסער געשריבן. ער איז, ווי יעדער גוטער פּאָעט, אין ערשטן ליד געווען אַ רייפער:

איצט וויל איך קליינע לידער,
וואָס זענען שטילסטע פשטות —
צעשמעקט ווי ברויט אויף פעלדער,
ווען קאַלטער רעגן וואַשט עס.

זיי זענען ס'האַרץ פון אמת
און אייביק פריש ווי שנייען.
דער קאַטערינשטיק שפילט זיי
דעם שניידערל ביים נייען.

זיי זענען העלער שמייכל
און טריפן זיס ווי האָניק —
און וואַקסן אגב-אורחא
ווי וורובלעס אויף אַ גאַניק.

זיי זענען גרויסע קליינקייט,
באַשטימט אויף זיין און בלייבן:
אַיעדער קען זיי לייענען,
אַיעדער קען זיי שרייבן.

די פּאַר שמאַלע, קליינע ביכלעך מיט לידער און איבערזעצונגען
פון פוילישע דיכטונגען, וואָס מענדל נייגרעשל האָט אַרויסגעגעבן
אין פאַרלויף פון נאַענט צו פּערציק יאָר זענען נישט נאָר נשמהדיק,
נאָר אפילו פיזיש — איך ווייס אַליין נישט וויאַזוי — ענלעך צו זייער
מחבר. אויך זיי קענען אַפשווייגן 20 יאָר אויף פּאַליצעס פון אַ ביב-
ליאָטעק און פּלוצלונג אַ שיין טאַן אויף אַ שעה מיט עכסטן פּאַ-
עטישן אויסדרוק :

כ'קען לעבן שטיל און גוט מיט יעדן איינעם,
נאָר ביימער זענען מיינע בעסטע שכנים.
אויף זייערע האַרטע זון-געשטרעקטע צווייגן
וואַקסט ליכטיק אויבס און צייטיקט זיך דאָס שווייגן.

מענדל נייגרעשל האָט אפילו צונויפגעשטעלט אַן אַנטאַלאָגיע
אויף 48 זייטן. זי רופט זיך : קליינע אַנטאַלאָגיע פון דער יידישער
ליריק אין גאַליציע — 1897 ביז 1935. אומגלויבלעך אָבער אמת.
אין דער אַנטאַלאָגיע זענען רעפּרעזענטירט — און ט אַ ק ע רעפ-
רעזענטירט 31 דיכטערינס און דיכטערס, וואָס שטאַמען פון גאַלי-
ציע. נייגרעשל גייט אַרויס פון דער ריכטיקער הנחה, אַז אַזוי ווי דער
גאַנצער ים איז דאָ אין אַ טראָפּן, אַזוי איז דאָ דער גאַנצער דיכטער
אין איין ליד. די דאָזיקע מוסטער-מיניאַטור-אַנטאַלאָגיע איז אַ
זינגענדיק-שווייגנדיקע דוגמא פון דער טעזע. טאַמער וועט
עמיץ אַמאָל שרייבן אַ שטודיע וועגן דעם ספּעציפישן גייסט פון דער
יידישער פּאַעזיע פון גאַליציע, וועט ער אָט די נייגרעשל-אַנטאַלאָגיע
מוזן ציטירן ליד נאָך ליד.

מיר האָבן זיך מיט נייגרעשלען נישט צו אַפט געטראָפּן פנים
אל פנים. דאָך אַפטער קאַרעספּאַנדירט. צום אַפטסטן אין יאָר
1938, ווען ער איז געווען אין קאַצעט — איך אין אַרגענטינע און

איך האָב מיך געמיט אים אַהין אַרויסצוראַטעווען. דעמאָלט איז
עס נאָך מעגלעך געווען. און מאַדנע — איך לייען איצט די בריוו
אין מיין אַרכיוו — אפילו אין די טראַגישע בריוו שרייבט נייגרעשל
מער וועגן... פּאַעטישע פּראַבלעמען ווי וועגן זיין לעבן-אַדער-טויט-
פּראַבלעם. און שטיל ווי ער איז אַריין דורך אַ זייטיקער טיר — איז
ער פּלוצלונג, פון קיינעם נישט באַמערקט, דורך אַ זייטיקער טיר
אַוועק.

אויף איינעם פון די איינזאַמע טישן פון דער קרעטשמע פון
דער יידישער פּאַעזיע איז געבליבן ליגן אַ קליין ביכל — די לידער
פון מענדל נייגרעשל...

איצט וועלן עס פּלוצלונג אַלע באַמערקן.

נייגרעשלס פנים וועט פון ערגעץ אויבן-הויך-הויבן עס זען און
שוויגן — אָבער איצט מיט אַ שטילן שמייכל.

